

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...
Лекса Мануши

Ціна договірна

№ 21 (126)

СЕРЕДА,
7 ГРУДНЯ 2005 РОКУ

РОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІПЕ

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ВИБОРИ І РЕФОРМИ, ЯКІ НАС ЧЕКАЮТЬ

ВИБОРИ АЙ РЕФОРМИ, САВЕ АМЕН ЖУКАРЕН

■ В Україні розпочалася передвиборна кампанія. Незважаючи на широкі дискусії щодо розділу на окремі терміни виборів до Верховної Ради та в органи місцевого самоврядування, було вирішено що обрання депутатів пройдуть, як і раніше, в один день - 26 березня. Про це повідомив голова виборчої комісії Я.Давидович. Наразі всі основні партії та блоки вже публікують списки склад своїх кандидатур.

За нашими даними, і ми раді про це повідомити, роми ряду населених пунктів Закарпаття вже ввійшли в списки кандидатів у депутати окремих партій та блоків і, найперше, блоку "Наша Україна".

На фоні передвиборних баталій, які ще попереду, майже не помічається той факт, що буквально через місяць набере чинності цілий пакет змін до виборчого права і конституційних поправок, які стосуються ролі та повноважень як Президента, так і Верховної Ради.

У чому ж вони полягають?

ОБМЕЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА

Після так званої "політичної реформи" ряд повноважень, які наразі згідно з Конституцією, має Президент України, перейдуть у компетенцію Кабінету Міністрів. Як пише інформаційний бюлетень харківської правозахисної групи "Права людини", "є гірка іронія в тому, що саме той кандидат у Президенти, чия законне право бути обраним відстоювали всі ці люди, які готові були ризикнути своєю власною роботою, освітою і навіть життям (адже залишається дивом і великим досягненням, що не пролилася кров), був вимушений прийняти ці поправки". Важливо, пише бюлетень, що якраз у цьому виникає конституційна проблема. Вона полягає у тому, що ці поправки були внесені між двома турами голосування. Ті, хто проголосував за Ющенка (або Януковича), голосували за Президента з певними конституційно встановленими повноваженнями. Не можна ж забрати ці повноваження під час його роботи як Президента.

ЗМІШАНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА І КАБІНЕТУ

Якщо "реформа" набере чинності, одні чини Кабінету Міністрів будуть призначатися Президентом і будуть йому підвідані, тоді як інші призначатимуться Верховною Радою і прем'єром, так само як і звітуватимуться їм. Розподіл ролей однієї гілки влади незмінно призведе до конкуренції та, вірогідно, до конфлікту між Президентом і прем'єром.

Події вересня цього року примушують серйозно підійти до такої перспективи. Більш того, хоча, з одного боку, деякі повноваження Президента перейдуть до компетенції Верховної Ради, проте з іншого - передбачається втричі більше ситуацій, коли Президент матиме право розпускати парламент.

Для країни з молодією демократією кращою була би така система, в якій Президент мав би реальну, а не декларативну владу.

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ФРАКЦІЙ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ

Два пункти в реформі заслуговують на особливу увагу.

У першу чергу, це - позбавлення народного депутата його повноважень. Депутата можна позбавити його мандата в тому випадку, якщо він, пройшовши через систему пропорційного представництва від тої чи іншої партії або блоку, під час голосування буде голосувати проти волі та ліній своєї фракції або покине лави своєї партії або блоку.

По-друге. Лідерам фракцій буде надано неприпустимий рівень влади і фактично дозво-

лит користуватися нею, не відповідаючи ні перед ким за свої дії.

ПОВНОВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА

Президент вимагатиме згоди уряду, щоб призначити або поменяти Генерального прокурора. Особливо турбує те, що останньому повернули, щоправда, в обмеженому вигляді функції нагляду. Фактично, це буде відновлення повноважень, які він мав від час радянської влади, коли він ними дуже сильно зловживав.

ЯК МОЖНА ПОПРАВИТИ ПРАВСУДДЯ?

Політична реформа у тій частині, яка стосується Конституції, є просто неконституційною. Основний закон держави - Конституція - дуже чітко визначає, як вносяться фундаментальні поправки (вони мають прийматися голосуванням у Верховній Раді двома третинами голосів). Значні зміни підлягають схваленню через референдум. Конституція також однозначно встановлює, коли не вносяться поправки - в періоди безпорядків, надзвичайних ситуацій і т.д. Можливо, не було необхідних документів і не повідомлялося про введення надзвичайного стану, але важко було б назвати обстановку в грудні сприятливим моментом, коли можна було вносити поправки до основного закону - Конституції.

Ті мільйони людей, які з жовтня по грудень 2004 року захищали принципи правового суспільства і основи демократії, голосували за гаранта своєї Конституції і наразі закликають свого Президента виконувати свої завдання. Ніхто не стверджує, що зміни в державі не потрібні. Звичайно, є, що міняти, але все це має обговорюватися відкрито і по-діловому, а не укладатися угоди, де майбутнє країни і право на демократичні і чесні вибори поставлені під загрозу.

Євгенія Навроцька

ДМИТРО КЛІМАШЕНКО - ЗАСЛУЖЕНИЙ АРТИСТ УКРАЇНИ

Нещодавно співакові, композиторові, меценатові, генеральному продюсеру "DK music production" Дмитрові Клімашенку Указом Президента присвоєно звання Заслуженого артиста України. Від імені всіх ромів, щиро вітаємо Дмитра з почесним званням. Ми не раз розповідали про цього молодого талановитого рома-артиста. Однак нагадаємо нашим читачам віхи його діяльності.

Дмитро Клімашенко народився 15 травня 1979 року в м.Києві. У 1994 році виграв гран-прі конкурсу "Зоряна дорога", саме з нього і розпочався творчий злет Дмитра. Наступного року вийшов його дебютний альбом "Возвращайся издалека", у 1996 р. пройшов всеукраїнський тур під цією ж назвою. Дмитро Клімашенко брав участь у програмі "Пісня року-97", де представляв Україну. 1998 р. був випущений другий альбом "Билет на Луну". Також був записаний дует і випущений сингл Гімну молоді України (з Катериною Бужинською).

Дмитро Клімашенко брав участь у дружньому концерті українських та російських зірок "100 % любви" Виконував одну із головних ролей у музичній виставі Державного музично-драматичного театру "Романс "Цыгане" (за участі заслуженого артиста України І.Крикунова, а також Ані Лорак та Оксани Хожай).

У 2000 р. кліп "Золото монет" став кращим кліпом року у всеукраїнському рейтингу творчого агентства "Територія А", а сам Дмитро - дипломантом Міжнародного відкритого рейтингу популярності "Золота фортуна" в номінації "За творчі досягнення" в сфері сучасного українського мистецтва.

2001 р. - друга премія в номінації "Кращий співак року" на фестивалі "Золота жар-птиця". 2002 р. - продюсер групи "Алібі". Виходить спільний сингл та відеокліп Дмитра Клімашенка і групи "Алібі".

2003 р. - співак стає продюсером заслуженої артистки України Ольги Крюкової. А згодом створює власний продюсерський центр та студію звукопису "DK music production" для підтримки молодих талантів України.

2004 р. - зйомки відеокліпу-протесту проти війни в Іраку на пісню "Мир соткан из слез". У співробітництві з О.Цекалю продюсує і є автором музики до музичних проектів на каналах "1+1" (Україна) та СТС (Росія) - "Алі-Баба і 40 розбійників" та "Ніч у стилі диско".

У 2005 р. виходять відеокліпи на пісні "Жаль" і "Я радом". Артист стає продюсером співачки Маши Фокіної.

Дмитро Клімашенко був музичним продюсером новорічного проекту 2005 року "Метро" на каналі "1+1". У цьому ж році стає співавтором, музичним продюсером та головою журі дитячого конкурсу "Хочу бути зіркою". Наразі працює над створенням музики Д.Тухманова "По волнам моей памяти" і Новорічного вогника. Дмитро співпрацює з зіркою світової оперної сцени, народним артистом України Володимиром Гришком.

Ми тепло вітаємо талановитого музиканта, співака, актора, продюсера з присвоєнням йому звання Заслуженого артиста України. Щастя Вам, шановний Дмитро, ви - гордість всіх ромів! Бажаємо нових досягнень та злетів!

Редакція "Романі Я"

РОМ-ПРЕС

На європейському конкурсі Ющенко переміг у номінації "Негромадянин ЄС року"

Президент України Віктор Ющенко став лауреатом європейського конкурсу за роль у Помаранчевій революції, боротьбу з корупцією і "напрямом країни у бік Заходу". Ющенко удостоєно цього престижного звання за підсумками конкурсу.

1 грудня - День боротьби зі СНІДом

Закарпатський обласний центр "Здоров'я" оголосив міський конкурс плакатів на тему боротьби зі СНІДом серед учнів шкіл міста Ужгорода. У конкурсі взяли участь 11 ужгородських шкіл. На площі Театральної було представлено одинадцять учнівських робіт. У склад журі входили представники облздороввіддлу, міської держадміністрації й культури.

Перше місце зайняла робота учня 9 класу Ужгородської ЗОШ І-ІІ ступенів № 14 Кароля Човки, друге місце пошла ЗОШ № 10 і третє ЗОШ № 4. Вітаємо переможців!

Посли НАТО дали оцінку Україні

У Брюсселі пройшло засідання комісії Україна-НАТО на рівні послів. Про це повідомили в прес-службі НАТО. Згідно з повідомленням, на засіданні комісії обговорено хід підготовки до засідання комісії на рівні міністрів закордонних справ.

Б. Тарасюк: "Ми отримаємо від саміту "Україна ЄС" те, чого чекаємо"

Міністр закордонних справ України Борис Тарасюк вважає, що саміт "Україна-ЄС" буде одним із найпродуктивніших за всю історію його існування. Про це він заявив у інтерв'ю журналістам.

Розглянуто держбюджет у другому читанні

Верховна Рада України в другому читанні розглянула і відхилила проект Закону України про Державний бюджет України на 2006 рік. Перед цим депутати заслухали звіт прем'єр-міністра України Юрія Єханурова за проблемних питань соціально-економічного становища.

Ющенко візвітає Азербайджан після зустрічі двох делегацій

Візит Президента України Віктора Ющенка до Азербайджану був перенесений, оскільки сторони вирішили спочатку провести зустрічі двох делегацій міжурядової комісії торговельно-економічної співпраці.

В Одесі урочисто відкрилася місія Євросоюзу

В Одесі відбулася урочиста церемонія відкриття центрального офісу місії Європейського Союзу з питань моніторингу кордонів України і Молдови.

До Києва прибув "блудний" майор Мельниченко

Колишній народний депутат України Олександр Ельшкевич і "опальний" екс-майор Держохорони майор Микола Мельниченко, як і раніше, втечені, що колишній президент України Леонід Кучма і теперішній спікер парламенту Володимир Литвин винні в смерті журналіста Георгія Гонгадзе. Кілька днів тому вони прибули до Києва.

В Україні перебував Саакашвілі

Україну відвідав Президент Грузії Михайло Саакашвілі з робочим візитом. Президент Грузії перебував в Україні два дні. Він узяв участь у Форумі Співтовариства демократичного вибору в Києві.

АМКУ знає, як знизити ціни на житло

Антимоніпольний комітет України вживає заходів для створення конкурентних засад на ринках державних послуг з оформлення прав на земельні ділянки під житлове будівництво.

Україну відвідає конгресмен США Діаз-Баларт

Конгресмен США Лікольн Діаз-Баларт (республіканець, штат Флориди) і заступник Державного секретаря з питань демократії і глобальних питань Пол Добрянський з 30 листопада по 3 грудня відвідали Україну з гуманітарною місією.

На кордоні з Угорщиною затримали контрабанди на 12 млн. грн.

За 11 місяців цього року на українсько-угорській ділянці кордону було вилучено контрабандних товарів на суму близько 12 млн. грн., з різних причин не пропущено 1 тис. 433 особи, затримано 60 незаконних мігрантів, виявлено і вилучено 28 одиниць зброї.

Виголошення вироку Лазаренку перенесено на березень

Виголошення вироку колишньому прем'єр-міністру України Павлу Лазаренку перенесено на 3 березня 2006 року. Про це повідомив секретар федерального окружного суду Сан-Франциско. Раніше оголошення вироку було призначено на 2 грудня.

Словацькі музиканти зачарують публіку Нью-Йорка

Нещодавно концерт словацьких ромських музикантів зірвав нечувані овації в престижному концертному залі Нью-Йорка Карнегі Хол. Віртуозна гра на цимбалах братів Аналай здивувала аудиторію своїм нетрадиційним та професійним виконанням класичних творів Гайдна, Брамса та інших композиторів. Ажуртаж у публіки викликало і виконання романтичних ромських фольклорних пісень.

ЗІ ЩОДЕННИКА МАНДРІВНИКА ВАНДРОЛОВСЬКЕ ЛІЛА

Роми живуть на Середньому Сході століттями. Мігруючи в різні країни, „доми“, як називають себе тут роми, перейняли мови цих країн. „Дом“, який розмовляє двома чи трьома різними мовами, - далеко не рідкість, але, в основному, ці люди не вміють писати й читати. Володіючи різними мовами, вони спілкуються між собою ще й на діалекті „домарі“ (ромська мова Середнього Сходу). Мова „домарі“ існує тільки завдяки усним традиціям.

Стиль життя „домів“ надзвичайно різноманітний. Є такі, котрі кочують. Займаються „домі“-кочівники переважно тим, що надають послуги розважального, музичного та ремісничого характеру іншим кочівникам. Серед них є ще сезонні робітники, які працюють на полях, збираючи врожай у Йорданській долині, а також тютюн на півночі Йорданії. В деяких країнах, наприклад, в Іраку, каравани ромських

який виявив не до б р о з и ч - л и в і с т ь і в і д м о - в и в с я н а с п р и - н я т и . Ц е б у л о ч и н е є д и н и м н е - п р и е м н и м в р а - ж е н н я м з а в с ю п o д o р o ж Й o р - д а н і ю .

А до третього тенту нас одразу ж запросили. Ми увійшли через конусоподібний отвір, не схожий на бедуїнський. Полотняний тент мав трубчасту раму без центрального стовпа. Розділений навпіл всередині, тент був дуже просторим (приблизно п'ять на вісім метрів). Його розміри нашоували мене на думку, що тент слугує, певно, домівкою. Зсередини тенту матраци не були викладені з трьох боків квадрата, як це заведено в бедуїнських оселях, а просто лежали один навпроти одного. Завіси, яка б о -

бувають гості, а ставляться до них як до „непотребу“.

Жінка ховалася за спиною чоловіка, але часто сама відповідала на запитання. Хоча із задоволенням говорила та щоразу вибігала з тенту, вважаючи за сором фотографуватися з чоловіками. Вона була одягнена як бедуїн, але молодші дівчата - ні. Одяг чоловіка також нагадував бедуїнський. Згідно з їхньою вірою, сім'я не дотримується годин молитви, хоча один із синів і визнав, що ходить до мечеті.

Вони називали себе „домі“. Як пояснили господарі, є ще назва „хорбабі“, але її вживають тільки в Іраку й Ірані. Ще розповіли, що колишні вони були ковчарями і водіями в Багдаді, а також підковували верблюдів та коней. Вони винаймали будинки і мали телевізор, інші необхідні в домі речі, поки не почалася війна в Затоці. Дев'ятого березня 1990 року змушені були полишити свою домівку.

Робота ковчарів в Йорданії незатребувана. Танці й гра на замовлення тут не потрібні. Вони жили в Йорданії, просячи милостину, просили автоматично, бо були потрібні гроші.

Плем'я, до якого належить ця сім'я, називається „саваза“, а клан - „дженайд“. Клан налічує близько 100 сімей. Їхні предки прийшли з Палестини понад сто років тому.

Photo by D. J. ...

роджує жіночу частину, не було, а єдині меблі - стіл, що стояв біля стіни. На ньому лежали охайно згорнуті покривала. Біля столу - два чемадани. На стіні - великий електронний годинник. Жодної ознаки приготування їжі. Було прибрано й чисто.

Господарями цього житла були чоловік, його дружина, брат і дванадцять дітей. Нам запропонували води, і ніяких чаю чи кави, як заведено у бедуїнів, хоча ми вже провели з нимидесь двадцять хвилин. Тим не менш, вони були дуже привітні й раділі спілкуванню з нами, навіть із ентузіазмом відповідали на наші запитання, хоча й сором'язливо, тому що араби не люблять їх, і вони не звикли до спілкування. Напевно, в них рідко

СТАТТЮ НАДРУКОВАНО. ЩО ЗРОБЛЕНО?

ЛІЛ СКРИМЕ. СО КЕРДЕ?

У „Романі Яг“ за 26 жовтня був опублікований матеріал „Одна серед ночі, або Випадок у поїзді“. Про випадок, що стався у поїзді з Оленою Дмитрівною Боровою, яку провідник грубо виштовхнув з потяга на станції Овадно, після чого в жінки стався серцевий напад, - розповів голова ТРК „Романо Кхам“ Микола Боровий. Нещодавно він повідомив редакцію, що напрямив відповідного листа у Головне пасажирське управління залізниць м.Київ і отримав на нього відповідь, яку і передав у редакцію. Цитуємо її без скорочень.

„Ваше звернення в Головне пасажирське управління „Українізалізниці“ щодо якості обслуговування 02.10.2005р. в поїзді № 660 сполученням Львів - Київ розглянуто спільно з Львівською залізницею.

На підставі наданої вами додаткової інформації проведено повторне розслідування. За відсутності провідника біля вагона під час посадки пасажирів по ст. Володимир - Волинський та некоректну поведінку стосовно пасажирів, порушено п.2.11, п.3.11 „Інструкції провіднику пасажирських ва-

гонів“, провіднику вагона № 5 Ю.І.Кушніру оголошено догану наказом начальника пасажирського вагонного депю Львів від 09.11.2005 № 281/К та звільнено з посади наказом від 09.11.2005 № 2080/ОС.

За недостатній контроль за роботою поїзної бригади на шляху прямування начальника поїзда І.Р. Грегюра буде притягнутий до дисциплінарної відповідальності після виходу з чергової відпустки.

З даним випадком ознайомлені працівники поїзних бригад пасажирського вагонного депю Львів.

Керівництво пасажирського господарства залізниць України вибачається за заподіяні в дорозі незручності“.

http://

www.domresearchcenter.com

Підготувала і переклала

Тетяна Артамонова

КРУГЛИЙ СТИЛ У ДОНЕЦЬКУ

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ - ЦЕ КОНКРЕТНА ПІДТРИМКА, ЗАХИСТ І ПОРАДИ

25 листопада у Донецьку відбувся круглий стіл на тему "Державна політика в Україні: аспекти побудови загальнонаціональної єдності". На обговоренні був присутній народний депутат України Рефат Чубаров, доповідь якого "Стан і перспективи державної політики, спрямованої на формування та збереження загальнонаціональної єдності" викликала жваву дискусію. "Щоб забезпечити права етнічних спільнот, - зазначив пан Чубаров, - потрібно узгодити механізми прийняття рішень".

У роботі круглого столу активну участь узяв також Андрій Дуда - завдувач відділу аналізу проблем державного управління, актів та відкритості органів влади Головного аналітичного служби Секретаріату Президента України. В його виступі висвітлювалися "особливості реалізації регіональної та кадрової політики органами державної влади в регіонах компактного розселення національних меншин (співпраця органів державної влади з національно-культурними товариствами, прийняття відповідних регіональних програм, аналіз кадрового складу місцевих органів державної влади, доступ до інформації рідною мовою)". Пан Дуда висловив думку про те, що реалізувати максимально потреби національних меншин краще на рівні держав-

■ Завдяки порадам ERRС, у Донецького обласного культурно-просвітнього товариства ромських жінок "Мірікля" з'явилися нові друзі - правозахисники. Серед них - Володимир Березін, директор регіонального еколого-культурного центру "Бахмат", та Олександр Коряк, представник бахмутських ромів, голова "Партії зелених" міста Артемівська, що на Донеччині. Разом із ними ми взяли участь у серйозному заході, організованому Українським незалежним центром політичних досліджень.

но-регіональної політики. "Але наразі, на жаль, маємо прояви ксенофобії та національної нетерпимості", - сказав він. Присутні тепло та зацікавлено

наголосив, що у Канаді пишуться внеском українців-переселенців, що було дуже добре сприйнято аудиторією.

Керівник проекту Аналітичного центру "Інститут реформ" Володимир Рябошилик докладно ознайомив учасників збирання інформацією "Бюджетне забезпечення реалізаційних програм у соціо-гуманітарній сфері (регіональний контекст)".

Репліка одного з присутніх така: "Невже ви гадаєте, що роми на Донбасі знають про існування таких програм?" Тоді я розповіла шановній аудиторії, що роми знають не тільки про існування програм, а і про відсутність фінансування прийнятої минулого року ромської програми. Дехто здивувався, тому що серед ромської громади є лідери, які намагаються донести інформацію, підключитися про ромів, умови їхнього життя та освіти. Також розповіла про участь у правоза-

ньського незалежного центру політичних досліджень Юлія Тищенко, яка на початку дискусії представила проект "Формування політики загальнонаціональної консолідації: національний контекст", наприкінці підбила підсумки, які й стали оцінкою ефективності сучасної державної політики зі забезпечення загальнонаціональної консолідації та оцінку перспектив цього процесу.

У рамках круглого столу був показаний невеличкий відеозвіт, як мешканці різних регіонів України сприймають інших - наприклад, що ужгородці думають про донецчан або жителі Криму - про західних українців. Взагалі, переселенці громадяни, видається, інколи толерантніші одне до одного, ніж це подають деякі ЗМІ.

Той факт, що ромські громадські організації не отримали офіційного запрошення на таку конструктивну бесіду, не засмутив нас, а надихнув на подальшу співпрацю з правозахисниками та іншими силами, які впливають на життя ромської громади в Україні.

Наталія Варакута, голова Товариства "Мірікля", м.Донецьк

На світлинах: Володимир Березін, Наталія Варакута, Олександр Коряк. Девід Елдер, Андрій Дуда, Юлія Тищенко, Рефат Чубаров.

сприйняли виступ Девіда Елдера, екс-заступника секретаря Федерального уряду в Тасманійській Канаді, професора Школи політичних наук Університету Квінз. Його доповідь мала назву "Політика канадської ідентичності. Розроблення логічної моделі". Пан Елдер

ЧИ МАТИМУТЬ РОМИ ЯКІСНУ ОСВІТУ?.. ЧИ АВЛА ЛЕ РОМЕНГЕ ЛАЧО СІКЛІБЕН?..

■ Минулого року, напередодні третього туру виборів, група журналістів, перебуваючи з робочою поїздкою на Перечинщині, завітала у загальноосвітню школу I-III ступенів села Порошково зі свіжим номером газети помаранчевого кольору. Нас цікавило питання ромської освіти, зокрема, чи ходять діти у школу, на якому рівні їхні знання, які проблеми щодо ромських дітей, що навчаються у цій школі, тощо.

Проте, коли директор побачила нас з пачкою газет жовтого-гарячого кольору, які ми принесли дітям, то завергла від подиву й заявила, не познайомившись: - Не кладіть на стіл мені преси оранжевого кольору і не агітуйте. Наші всі вчителі будуть голосувати за свого, обраного усіма, кандидата. Це ми вже обговорювали з місцевими органами самоврядування. - Нас не цікавлять вибори, - відповіли директору. - Нас цікавлять ромські діти. - У нас усе добре й благопо-

лучно, до них ми ставимося однаково, так само, як і до інших дітей. Проте, коли ми попросили Галину Іванівну ближче познайомити нас із дітьми, які перебувають на уроках, знайшли у класах усього... кілька учнів.

Минув рік. Що ж змінилося в школі за цей час? Закінчується перший семестр 2005/06 навчального року. Зараз у школі працює новий директор - нею стала колишня завуч цього навчального закладу Оксана Іванівна Дербаль.

Наразі ситуація з відвідуванням ромськими учнями школи поліпшилася, особливо у молодших класах. У кожному приміщенні в день наших відвідин за партами сиділи по 6-9 учнів. Це стало можливим завдяки забезпеченню молодших дітей безкоштовним харчуванням. Майже всі діти ромів, яких у селі називають волохами, виховуються у багатодітних мало-забезпечених сім'ях, тому й харчуються безкоштовно. Дякуємо Оксані Іванівні Пав-

лич, Тетяні Михайлівні Дідурі, Світлані Костянтинівні Михайлинець, Оксані Михайлівні Євчинь, Марії Дмитрівні Стегури та іншим педагогам, які добросовісно, наполегливо вчать ромських дітей основам знань, елементарної грамотності, письма й читання.

Про те, що між учителями й батьками ромської громади налагоджено тісні, добрі контакти, свідчить такий випадок. На початку навчального року згоріла хата у вчительки Марії Дмитрівні Стегури. Коли почали відбудовувати помешкання, вся родина Василя Каналоша у складі 14 чоловік, внучка якого навчається в цій вчительки, якій сталося таке нещастя, допомогла безкоштовно відновити дерев'яну основу даху для покриття шифером.

Під час розмови з педагогами з'ясувалося, що протягом вересня й жовтня учні добре відвідували школу, тому й знання отримували хороші. З настанням холода відвідування погіршилося, оскільки батьки не в змозі придбати дітям теплий одяг, особливо взуття.

Торкнулися ми і питання щодо перспективи освіти ромських дітей. Якщо на сьогодні у школі з 914 учнів 280 - роми, у майбутньому, через ряд об'єктивних та суб'єктивних факторів, кількість учнів зросте, бо спостерігається зростання народжуваності у ромських сім'ях. Отже, педагогічному колективу необхідно бути готовим до цього. Поршуеться питання про відкриття філіалу школи безпосередньо

біля табору. Але це питання поки що зависло у повітрі.

У Порошківській школі проводяться різні заходи: шкільні олімпіади, виставки творчих робіт учнів, різні свята - Осені, Миколая, Новоріччя, а навесні - обов'язковий День птахів до якого майструють шпаківні й годівниці. При іншій школі цього "куща" - у селі Турті-Ремети є мінусльній навчально-виробничий комбінат, де діти здобувають виробничу освіту водія-тракториста, столяра, швачки, навички кулінарні тощо. І порошківські учні - також. А Софія Іванівна Павлич, учителька цієї школи, наразі організовує з ромськими дітьми музичний ансамбль. Діти зі задоволенням виявляють бажання брати активну участь у ньому, чимало з них - музично обдаровані.

Під час літніх канікул при школі діяв табір відпочинку. Майже всі ромські діти щодня відвідували його. Вихователки табору пропонували цікаве дозвілля. А завуч з ви-

ховної роботи Світлана Василівна Ковальова поставила кілька інсценувань за казками, які були надруковані ромською мовою в газеті "Романія". Діти ромської громади, які відпочивали у таборі (60 чоловік), із задоволенням виконували всі ролі персонажів своєї рідною мовою. Приходили подивитися ці маленькі вистави і їхні родичі з табору.

Минусльорні два випускники ромської громади - Михайло Волошин та Жанна Горват навчаються у вищих навчальних закладах. А от цього і наступного року, на жаль, випускників не буде. Сподіваємося, що у подальшому ромські учні будуть вчитися у старших класах. Для цього потрібно докласти чимало зусиль, щоб діти відвідували школу і наполегливо вчилися. А ми, в свою чергу, будемо регулярно висвітлювати життя шкіль, в яких навчаються юні роми.

Євгенія Навроцька, Валентина Опаленка, Мирослав Горват (світліни)

БУДЬМО РАЗОМ! АВАС КГЕТАНЕ!

■ Нещодавно у місті Носівка, що на Чернігівщині, з'явилася нова молодіжна громадсько-правозахисна організація "Пора". Оскільки в цьому районі мешкають чимало ромів, ромських сімей, наш кореспондент зустрівся з головою цієї організації Олександром Миколайовичем Мурашком, щоб поставити йому кілька запитань.

одно здобуду вищу освіту, незважаючи ні на що... Після закінчення коледжу, за конкурсною основою, я пішов працювати державним виконавцем виконавчої служби Міністерства юстиції України (відділ ДВС). Пропрацював там майже два роки. Згодом став у Києві головним юрисконсультом приватної фірми. Та ця робота втратив, бо фірма припинила свою діяльність. Наразі працюю в Носівській районній державній адміністрації.

— Олександр Миколайовичу! Чому ви очолили громадську правозахисну організацію?

— Мені не байдужа доля України та її багатонаціонального народу. Головною метою нашої організації є верховенство права! Добре знаємо, що повсюди, в тому числі й у нашому регіоні, є чиновники, котрі порушують закони, права громадян. Людям важко захищатися наодинці, а тому й виникла потреба у створенні правозахисної організації.

— Пане Олександр, у Вашому районі мешкає чимало ромських сімей. Ваш район, область, погодьтеся, не є винятком щодо порушень чиновниками різних гілок влади прав людей ромської національності. До того ж нерідко ці державні службовці не лише порушують права людини, а й нахабно й цинічно принижують людську гідність ромів. Про такі вчинки наша газета вже неодноразово розповідала і наводила факти, у тому числі і з вашого краю...

— Так, так. Я добре розумію

вашу стурбованість. Мені дуже прикро, що на державних посадах ще перебувають такі чиновники. Звісно, це не варто замовчувати, треба про них говорити вголос!

Щодо нашої організації, повірте, якщо роми мого краю звернуться до нас за захистом, ми всіляко намагатимемося захистити їхні конституційні права та гідність людини, так само, як і інших, незалежно від національності, віросповідання і т.ін. Ми були б раді, якби роми стали членами нашої організації. Більше того, хочу через ромську газету, якої, до речі, раніше не знав, а тепер її буду переплачувати, звернутися до ромської молоді, якій виповнилося 18 років: **шановні молоді роми, приєднуйтеся до нашої організації! Ми всі разом із вами будемо боротися з будь-якими порушеннями прав людини, з дискримінацією національних меншин. Це й буде нашим внеском у розвиток громадянського багатонаціонального суспільства. Будьмо разом!**

— Олександр Миколайовичу! У Києві існує політична партія "Пора". Ваша правозахисна громадська організація теж зареєструвалася під цією назвою. Який між вами зв'язок?

— Ми не маємо ніякого відношення до політичної партії "Пора", яку добре знають навіть за межами нашої держави. Збіглися лише назви. Ми є окремою молодіжною громадсько-правозахисною організацією "Пора", офіційно зареєстрованою. Як її голова гарантую, що вона буде стояти на сторожі права й не допустить ніякої неправової діяльності з боку керівних органів.

— Дякую, пане Олександр, за інтерв'ю. Успіхів вам!

На світліні: Олександр Миколайович Мурашко.

Інтерв'ю провів
Леонід Савицький,
власкор "Романі Яг",
м.Носівка,
Чернігівська область

ГОСТІ РЕДАКЦІЇ

■ Як відомо, ще у 2004 році у країнах Європи розпочалася Ромська декада - 10-річчя допомоги ромам. Її було започатковано у Софії (Болгарія), коли прем'єр-міністри підписали угоду про співпрацю з міжнародними фондами з метою допомоги ромам інтегруватися в європейське суспільство. Це пов'язано з тим, що в замощній Європі живе найбільшій прошарок населення, яким є представники ромської меншини. У рамках роботи Ромської декади розпочав роботу новий проект під назвою "Роми і гадже. Діалог". Про роботу цього проекту ми довідалися від Джона Стінгма (на світліні), керівника проекту, та Заводі Імес, координатора цього проекту, які нещодавно побували у редакції газети "Романі Яг".

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ, АБО ДІАЛОГ ПРАВОТИ

Робота волонтерів розпочалася ще в 60-х роках 20 століття. Її мета - допомогти найзнедоленішим верствам населення: інвалідам, розумово відсталим, дітям-сиротам тощо. До цієї роботи, в першу чергу, залучалася молодь.

У 1999 році розпочався волонтерський рух і для ромів. Особливістю цього руху було те, що у ромських громадах працювали нероми (гадже), а ромську молодь, після певної підготовки і роботи у своїх громадах, (пізніше, побачивши в них уміння й інтерес до отримання подальших знань), направляли на навчання і роботу в інші країни. Про діяльність волонтерів, які працювали в Україні, ми вже кілька разів детально зупинилися на сторінках нашої газети. Наприклад, розповідали про волонтерів Метта Хагенгрубера, Брентона Томпсона зі США; Романа Пеху зі Словаччини, Катерину Енде з Німеччини та ін.

Чим же приваблює молодь новий проект? У першу чергу, налагодження діалогу між ромами і неромами. Це означає, що нероми повинні відпрацювати один рік у ромській громаді (у школі, з безпритульними або безпосередньо у таборі - з надання соціальної допомоги тощо). Важливо, що за цей період під час такого контакту волонтер глибше й детальніше ознайомиться зі звичаями, традиціями ромів і змінить свої погляди й стереотипи щодо цієї меншини і буде популяризувати їх для інших.

Для ромів робота волонтерів налагоджена трохи по-іншому. Оскільки значна їхня частина - вихідці з таборів міст і сіл й багато з них не мають навіть середньої освіти, тому у цих людей є шанс отримати певний досвід, знання і можливість попрацювати в інших країнах світу, а хто хоче, то може отримати належну освіту.

Подібні проекти вже успішно працювали у Румунії, Чехії, Словаччині, Росії (Санкт-Петербург), Нідерландах.

Фінансування цих проектів проводиться через мережу багатьох фондів, у тому числі і німецького Фонду "Взаєморозуміння і примирення".

Програму цього "Діалогу", як повідомили наші гості, вони хочуть поширити й в Україні. Для цього шукають партнерів і бажуючих працювати за новою для нас програмою.

Олена Бойко,
Ніна Кривець

ТАЛАНТ НА ЗЛЕ

■ Кожну людину Бог наділяє певними талантами. З розвитком особистості ця здібність розквітає. Але це можливо лише тоді, якщо людина буде прачелюбною і спрямовуватиме свій талант у позитивне русло. Проте є люди, які спрямовують свої здібності у протилежному напрямі. З одним із таких випадків "кримінального таланту" стикнулися громадяни кількох областей України. Прикро писати про такі випадки, але замовчувати їх ми не маємо права, адже злочин скоїли громадяни ромської національності... Довго не могли знайти правоохоронці ніточку, щоб розплутати злочинний клубок. Однак працівниками Виноградівського районного відділу карного розшуку була проведена високопрофесійна робота, і смичкам вдалося затримати аферисток. Працівники редакції звернулися до начальника карного розшуку Виноградівського райвідділу міліції Яна Юрійовича Дорчиця, щоб з'ясувати всі обставини неправочинних дій ромок. Ось що ми дізналися.

У серпні цього року у містах Мукачеве, Ужгород, Сваляві, Виноградіві, що в Закарпатській області, прокотилася хвиля випадків шахрайства, метою яких було виманити від довірливих громадян гроші й коштовності. В основному, це були пенсіонерки та підлітки. Наведемо один із випадків. До пенсіонерки пані Елли, 1932 р.н., у Виноградіві

підійшли дві жінки, які назвалися представниками соціальних служб і сказали, що вони допомагають малозабезпеченим громадянам отримати безкоштовно продукти харчування й субсидію. Домовилися зустрітися через півгодини біля поштамту, куди пані Елла повинна принести мішки, порожні коробки для продуктів й гроші. Жінка повіри-

ла, пішла додому, забрала всі свої заощадження на "чорний день" у сумі 3850 грн. й кілька золотих виробів. Забрала гроші, коштовності й тару, як пізніше з'ясувалося, шахрайки пообіцяли їй, протягом години привезти продукти. Пані Елла прочекала їх понад дві години, та соціальні "доброчинниці" не з'явилися. Тоді зрозуміла, що її ошукано, й звернулася з заявою до працівників правоохоронних органів.

Інший випадок стався у цьому ж місті через місяць із ученицею 8 класу Нелею К. Використовуючи дитячу довірливість, наївність і велику любов до батьків, особливо матері, жінки залякали дівчинку тим, що на її маму наведено "наврочення", тому невдовзі вона захворіє і може раптово померти. "Але цей біді ми можемо заридити: якщо ти нам заплатиш, то знімемо з мамі причину, й вона буде жити", - сказали їй аферистки. Перелякана Неля побігла додому, розшукала сховані 40 тисяч гривень і принесла на домовлене місце шахрайкам.

— Дайте мені якийсь документ

або підтвердження, що наврочення з мамі буде зняте, - попросила дівчинка.

— Візьми оцей листочок з дерева і поклади під оту червону машину, що стоїть біля поліклініки.

Дівчинка схопила листок і понесла на вказане місце, а коли повернулася, то жнок уже не було. Неля прийшла додому і все розповіла своїм батькам. Рідні все зрозуміли і теж звернулися з заявою у міліцію.

Й останній, фатальний для шахрайок у цьому місті, випадок стався з Наталкою Н., студенткою одного з місцевих закладів. Жінки, вмійючи входити до людей у довіру й володіючи у деякій мірі гіпнозом, залучаючи неповнолітніх навроченням на рідних, через яке можуть виникнути великі проблеми у сім'ї, робили свою "чорну" справу - виманювали якнайбільшу суму грошей. Так, доведена до відчаю дівчина, щоб урятувати сім'ю, взяла таксі, поїхала у село Фанчикове, забрала з дому всі гроші, золоті прикраси й привезла ворожкам, щоб зняли з рідних наврочення. Тисячі гривень, які привезла Наталка, для шахрайок було мало, тому дівчина зняла з себе золоті сережки й віддала свою мобільку,

яка і допомогла їй вирахувати. Завдяки закарпатським оперативникам, вдалося швидко встановити особу нового власника мобільки. А далі все було справою міліцейської вправності.

Оперативно-розшукова робота працівників Виноградівського карного розшуку привела аж... у місто Володимир-Волинський. Правоохоронці виїхали на 19-річну волянянку Лідію та її 40-річну матір - Галину К. Галина - мати десятиох дітей, серед яких є неповнолітні, а Лідія - її донька - має вже теж піторарічну дитину, яка і перебуває наразі разом із нею за ґратами. Галині запропоновано звернутися з повинною заявою у Виноградівську міліцію, тому що довго бути "в бігах" їй не доведеться: рано чи пізно відповідатиме за свої вчинки.

Обидві ромки є матерями-одиначками. Яка з повинною за Галину буде для неї пом'якшувальною обставиною і полегшить її долю.

Шкода, що нам доводиться писати про ромів такі прикрі речі. Адже їхне шахрайство і скоєні злочини компрометують і плямують увесь ромський народ.

Валентина Ткаченко,
Єва Сюрет

ПРАВОВАХИСНІ ЦЕНТРИ ПОВІДОМЛЯЮТЬ

Обважують, принижують

Родина сервів - 36-річний Микола Іванович та 32-річна Радмила Миколаївна Суворови з м. Харцизька - звичайна ромська сім'я, в якій двоє дітей шкільного віку. Мати торгує на ринку, батько залишився без роботи.

Два тижні тому Микола Іванович вийшов з міської лікарні № 4, у якій перебував через хворобу печінки. З розповіді рома, у лікарні його принижували через національність, не хотіли робити уколи, медсестри знаходили всілякі причини для того, щоб не пустити у відділення його рідних.

Хворому довелося поскаржитися на це головному лікарю, наслідки були зворотні: скарга погіршила його перебування в лікарні, зрештою, він пішов додому, не долікувавшись.

Дружина Миколи Івановича Радмила Миколаївна Суворова також стикнулася з образою її національної піднеси. Купуючи на овочевому ринку апельсини, вона виявила невдоволення з приводу обваження і побажала зробити контрольне переваження, на що продавця у брутальній формі відповів їй: "Цигани стали грамотні, і тепер усяка циганська худоба буде мені вказувати, як зважувати товар". Незважаючи на цей вияв ксенофобії, жінка пішла і переважила апельсини на контрольних вагах, там не вистачало 250 грамів, після чого продавця вилучили з ринку за порушення. Жінка подала до суду, але суд її не задовольнив, знову нецензурно ображаючи її національне достоїнство, віддала їй гроші, а апельсини забрала і забронювала жінці підходи до її прилавка.

Моніторинг освіти

У тому ж таки Харцизьку директор ліцею (колишньої загальноосвітньої школи № 24) Людмила Володимирівна Аксьонова на питання, чи навчаються в її школі ромські діти, відповіла, що "цигани всі від природи ледачі, неохайні й тулуваті, і вона не знає жодного випадку, щоб цигани вчилися в ліцеях, ліцей - це елітний заклад, і він створений не для циганських дітей". Педагог, директор навчального (І) закладу, до того ж, як вона вважає, - престижного, дозволила собі висловити незвагу до ромів, до їхніх дітей, і так само - до пред'явленого їй посадженого працівника правовихисного центру.

Харцизька ЗОШ №5. Директор Г.Ф.Авдєєв відмовив монітору в наданні відомостей про ромських учнів. До речі, видав цікаву довідку про причину цієї відмови - немає дозволу з міськво...

Вулиця відкрита для проїзду

Місто Макіївка, селище Осипенко, місце компактного проживання ромів. На вулиці Прокатній проживає неромська родина Чимпаяс. Вона перегородила вулицю біля свого будинку величезною колодою, щоб роми не їздили повз їхнього будинку на автомобілях. Під час відвідування нами даної родини відбувся неприємний інцидент. У відповідь на культурне поведіння працівника правовихисного центру, і роз'яснення, що дії пана Чимпаяс незаконні, й роми такі самі повноправні громадяни України як й інші, і що їх захищають такі ж закони, як і його, хазяїн будинку Воло-

димир Чимпаяс, довідавшись, що монітор є ромом, заскочив у двір, скопив вилі і вискочив на вулицю зі словами: "Циганська мордо, ти мені будеш закони розповідати, я тебе проколю наскр'яй!"

Монітор, захищаючись, вийняв особисту зброю, на носіння якої має дозвіл, і зробив попереджувальний постріл у повітря. Чимпаяс сховався у своєму дворі. Працівник правовихисного центру звернувся до дільничного селища Бистрикава, який пішов назустріч монітору й відвідав із ним Чимпаяса. Той від своїх слів і дій відмовився, а з приводу колоди пояснив, що її хтось викинув з машини, а він один пересунути її не може. Колоду забрали, і вулиця тепер відкрита для проїзду.

Позбавляють роботи

Повернемося до Харцизька, в якому проживає сервська родина Іваненків. Олександр Степанович та Олена Александрівна, люди середнього віку, приватні підприємці, торгують на ринку, розмовляють ромською. Мають двох доньок 18 та 15 років.

Олександр Степанович, господар автомобіля ВАЗ-2106, щоб полішити фінансове становище сім'ї, мав намір займатися приватним перевізництвом. З цією метою одержав патент на право заняття цією діяльністю, однак зі стоянкою таксистів його вигнали таксистами-нероми. Вони не захотіли прийняти його у свої лави, мовлять, що "цигани неосвічені й некультурні, і вони, таксисты через нього можуть утратити клієнтів". Таксисты, яких було багато, були агресивні і висловлювалися на адресу Олександра Степановича нецензурно...

У Харцизькому ЖЕКу №4 працює слюсарем-сантехніком Микола Олександрович Солдатенко. Трудову дисципліну не порушує. Та, незважаючи на це, бригадир А.Н. Степаненко за нагоди воляко намагався його образити й принизити, створює йому перешкоди в роботі, бо ненавидить ромів, і навіть заявив панові Миколи, що "підведе" його під примусове звільнення, щоб він разом із ним не працював. Ром поскаржився керівництву, однак бригадир заперечував свою провину і пояснював, що "цей циган просто ледар, як і всі цигани, і не хоче працювати..."

Ще один епізод у тому ж таки місті. Микола Іванович Доценко та його дружина Зоя Миколаївна Лиманська - пенсіонери, які мешкають у місті Нікополі Дніпропетровської області, привезли у м'ясний павільйон на критому ринку, що на вул.Шалімова, м'ясо на продаж. Незважаючи на те, що в них документи на торгівлю були в порядку, адміністрація вигадала їм з ринку, не дозволивши торгувати, і пояснюючи це тим, що документи і довідки вони могли купити. Тому, - сказали ромам, - ми не візьемо на себе відповідальність. Ви ж цигани". Микола Іванович запропонував санітарям ринку перевірити м'ясо, на що одержав відповідь: "Нам ніколи з циганами морочити собі голову, нам своїх проблем вистачає, їдьте у своє місто, і там торгуйте!"

Донецький правовихисний центр "Мірілка"

ЧИ ЛЕГКО БУТИ РОМОМ?

РОМЕСЬКЕ НА ЛОВКЕС?

ТОРГУВАТИ...

Григорій Синявський, мешканець Високопільського району Херсонської області, та Раїса Панченко з м.Херсона, на законних підставах займаються підприємництвом - торгують на Дніпровському ринку в Херсоні. Протягом жовтня-листопада поточного року адміністрація ринку під приводом, що на їхніх робочих місцях будуть побудовані доріжки та будинок, вимагає від них \$500. І це тоді, як у їхніх сусідів по ринку, які є неромами, просять лише по \$300. Таким чином, очевидна дискри-

мінація ромів за національною ознакою.

ЗАЙМАТИСЯ СПОРТОМ...

12-річний хлопець Микола Юренко щонеділі відвідує спортивний зал, розташований у Херсоні на площі Цюрупі, де спостерігає за спортивними змаганнями. Це триває вже кілька років. Але в останні вихідні до нього додому прийшов дільничний інспектор та почав вимагати пояснення. Нїбито, за інформацією вахтера цієї спортивної зали, М.Юренко вкрав із роздягальні

мобільний телефон однієї дівчинки. При цьому дільничний стверджував, що "всі цигани такі краді", погрожував хлопцеві та його батькам порушеннями кримінальної справи, самовільно ходив квартирою, фактично, здійснюючи обшук.

Враховуючи всі ці незаконні дії працівника міліції, наш правовихисний центр запропонував батькам Миколи Юренку написати заяву в разі, якщо такий випадок повториться.

Херсонський правовихисний центр

РОМ-ПРЕС

Медичне обслуговування біля звалища

На сьогодні в Румунії проживає понад три мільйони ромів, значна частина яких продовжує мешкати у непридатних для проживання місцях. Негативні фактори збільшують захворювання серед цієї категорії людей. Тому проблема охорони здоров'я надзвичайно актуальна для ромів Румунії.

Так, понад 700 осіб проживають біля сміттєвого звалища в селі Пата-Ріт (Румунія). Вони отримали фінансову підтримку на проведення медичної

допомоги в рамках проекту "Я хочу бути здоровим", яка координується місцевою радою за підтримки програми "Феар".

У ході проекту 179 ромам буде надано допомогу в рамках сімейної лікарської допомоги, а сотні пройдуть медичне обстеження. Для роботи за проектом призначено двох медичних працівників, які обслуговуватимуть у медичному пункті ромську громаду у м. Ріт-П'язза, неподалік якого і розташоване село Пата-Ріт.

Пожежа забрала життя

17 листопада пожежа в домі забрала життя чотирьох ромів у Косово. Поліція розслідує причину вогню, що охопив будинок в м. Польє, неподалік столиці Приштина, де проживали 13 ромів.

ВІДПОВІДЬ МІЛІЦІЇ ХОХАВНО ЧАЧІПЕ

■ У 18 номері "Романі Я" від 26 жовтня ч.р. була надрукована стаття під назвою "Доки будете боїтися, доки над вами будуть знущатися", в якій повідомлялося про продовження "відпрацювання" ромського табору м. Ужгорода працівниками міліції. На наше письмове звернення, в якому ми поставили ряд запитань щодо так званого "відпрацювання", адресованого керівництву Закарпатського УМВС, надійшла відповідь. Подаємо її без змін.

"Відповідаємо, що Вашу заяву від 26.10.2005 року № 14 на неправомірні дії працівників міліції Ужгородського МВ УМВС України в Закарпатській області, за дорученням керівництва УМВС, розглянуто.

Перевіркою встановлено, що на виконання вимог УМВС України в Закарпатській області та розпорядження Ужгородського МВ від 19.01.2005 року № 3, від 19.09.2005 року № 133 та від 14.10.2005 року № 147 з метою посилення протидії злочинності, розкриття тяжких та резонансних злочинів, профілактики та розкриття пограбунків, реалізації матеріалів конкретних розробок, забезпечення правопорядку і безпеки громадян 20.01.2005 року, 29.09.2005 року та 26.10.2005 року, відповідно, о 6:00 год, силами апарату управління та міськвідділу було здійснено комплексне оперативне-профілактичне відпрацювання 4-ї оперативної зони м.Ужгорода, в тому числі мікрорайону Радванка (вулиці Погранична, Тельмана, Гранітна, Пирогова). Згідно з оперативною інформацією, в будинках, в яких проживають і громадяни ромської народності, на вищевказаних вулицях перебували особи, які підозрювалися у скоєнні ряду злочинів на території обласного центру, повернулися з місць позбавлення волі, перебувають під адміністративним наглядом. Також проведено відпрацювання

місць концентрації неповнолітніх та молоді ромської народності, схильних до антигромадської поведінки, вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних речовин, ведення аморального способу життя. Згідно з п.7.9 ст.10 та п.4 ст.11 Закону України "Про міліцію", окремі особи, які обгрунтовано підозрювалися у скоєнні злочинів та правопорушень, були запрошені, а не затримані до Ужгородського МВ УМВС. На виконання п.10 ст.10 Закону України "Про міліцію", вищевказані особи були взяті на облік (дактилоскопію, проведення відео та фотозйомки).

За період відпрацювання працівниками міліції було розкрито 12 злочинів (пограбунки, хуліганство, залядання тяжких тілесних ушкоджень), які скоїли громадяни ромської народності, затримано 6 осіб (Я.Я.Баджо, Н.Ч.Вірак, М.М.Балог, А.І.Сабо, Я.В.Беринець, М.Ю.Каналов), які розшукувалися слідчими підрозділами та судами.

Після проведення перевірок громадяни ромської народності, які не були причетні до скоєння злочинів та правопорушень та не перебували у розшуку, були відпущені. Взяття на профілактичний облік (проведення дактилоскопії, відеозйомки та фотографування) проводилося згідно з вимогами п.1.5, п.2.1.11 наказу МВС України від 11.09.2001 року № 785.

Керівництво Ужгородського МВ УМВС України в Закар-

патській області сподівається на Вашу громадську свідомість у співпраці в боротьбі зі злочинністю, наведеною належного громадського порядку в м.Ужгороді.

З повагою, начальник Ужгородського МВ УМВС України в Закарпатській області С.М.Довбиш"

Р.С. Як впливає з отриманої нами відповіді, керівництво міліції поєдно своє дії тим, що "... проведення відпрацювання місць концентрації неповнолітніх та молоді ромської народності, схильних до антигромадської поведінки, вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних речовин, ведення аморального способу життя." Тобто, ми бачимо, з точки зору правохоронців, місце компактного проживання потенційних злочинців, які тягь у собі суспільну небезпеку і підлягають систематичному "відпрацюванню". Також у своїй відповіді міліція вказує на те що, відповідно до п.7, 9 ст. 10 та п.4 ст.11 ЗУ "Про міліцію", окремі особи, які підозрювалися у скоєнні злочинів та правопорушень, були запрошені, а не затримані, до Ужгородського МВ УМВС. Очевидно, розуміючи досить дещо по-своєму розуміють поняття "запрошення", що полягає в насильницькому доставленні у міліцію "підозрюваних" осіб о 6 год ранку. Щодо проведення профілактичного обліку, то нам не зовсім зрозуміла позиція міліції, а саме, на якій підставі були піддані профілактичному обліку громадяни ромської народності, котрі, як показали результати перевірки, не були причетні до скоєння злочинів та правопорушень, а також не перебували в розшуку і були відпущені.

Юридичний відділ "Романі Я"

■ Європейський центр захисту прав ромів (ERRC) - це міжнародна громадська недержавна організація, яка займається моніторингом з дотриманням прав ромів, надає юридичну допомогу у випадках порушень прав людини. ERRC бореться з проявами расизму і дискримінації через надання юридичного захисту шляхом проведення тренінгів та семінарів, розроблення стратегії боротьби з цими ганебними явищами. За 3 листопада ц.р. ви можете ознайомитися з матеріалами роботи ERRC і на російській мові на сайті http://www.errc.org/Russian_index.php

ТОРТУРИ ТРИВАЮТЬ... О КІННО ІНКРЕН...

31 жовтня цього року Спартак Михайлович К., 1985 року народження, який проживає у м.Суми, був затриманий працівниками Ковпаківського РВВС у цьому місті Олександром Д. та його колегою. На допиті міліціонери стверджували, що юнак нібито обікрав якийсь будинок. При спробі пояснити, що він нічого не крав, співробітники міліції його жорстоко побили, прикріпивши наручники до прикріпленого до підлоги стільця. Після цього на нього кілька разів надягали протигаз. Спартаків Михайловичу працівники міліції сказали, що, якщо він не візьме крадіжку на себе, його будуть бити, поки він не підісне знання. Під час допиту міліціонери дозволяли собі вигук: "Циганська морда!", "Всіх циган треба вбивати!" та інші.

Все це тривало з деякими перервами до вечора. Додому його не відпустили. Наступного ранку, 1 листопада, К. знову почали бити. На нього надягли протигаз, який він, задихаючись, прокусив. Тому йому на голову натали целофановий пакет. Один зі співробітників здавлював його на шию, а інший тримав руки хлопця за спиною стільця. У перерві, коли працівники міліції лагодили замок у дверях, юнак взяв зі столу лезо для розрізання паперу і перерізав собі вени на обох руках.

Спартак відвезли в лікарню і надали йому медичну допомогу. Загалом, його протримали в міліції до вечора 3 листопада. Він усе-таки змушений був підписати якісь папери, що там було на-

писано, він не знає, тому що неграмотний.

Ці відомості ми отримали від мами Спартака К., яка звернулася до правозахисного центру в Сумській області. Був організований виїзд співробітників центру та мами юнака до органів міліції та прокуратури Ковпаківського району м.Суми. Спартак був звільнений, проведено медичне засвідчення після звільнення з органів.

Своїми брутальними діями працівники міліції порушили конституційний принцип недоторканності особи, який передбачає Конвенція "Про права людини", ратифікована Верховною Радою України, норми якої є обов'язковими для виконання на території нашої держави. Громадянин Спартак К. 4 дні незаконно утримувався в органах міліції без належного, встановленого законом, порядку затримки. Родичам Спартака про його затримку повідомлено не було. Відносно Козловського застосовувалися незаконні методи фізичного впливу, внаслідок чого він змушений був підписати процесуальні документи. Такі докази не можуть бути визнаними допустимими в карній справі. Крім того, Спартак К., підписуючи документи, пояснив працівникам міліції, що він неграмотний і не вмє читати. Незважаючи на це, на допит не був запрошений захисник, участь якого в даному випадку є обов'язковою.

Сумський
правозахисний центр

КОРОТКО ПРО ПОДІЇ В ЄВРОПІ

БОЛГАРІЯ

КОЛЕКТИВНА СКАРГА НА СИСТЕМАТИЧНІ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ЖИТЛО

21 квітня цього року Європейський центр захисту прав ромів (ERRC) написав колективну скаргу на Болгарію, у зв'язку зі систематичним порушенням прав родини на соціальний, юридичний і економічний захист. ERRC стверджує, що певні пункти статті 16 "Оновленого Європейського Соціального Указу" були порушені з прийняттям або допуском урядом ряду законів, які завдають удар фундаментальним основам існування сім'ї, зокрема, це стосується безпеки, власності й житла, а також свободи від расового й іншого видів дискримінації. Для перегляду колективної скарги, відвідайте <http://www.errc.org/ckk.php?ckk=2239>.

ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА

ВПЕРШЕ СКЛАДЕНА СКАРГА З ПРИВУДУ ПРИМУСОВОЇ СТЕРИЛІЗАЦІЇ РОМСЬКИХ ЖІНОК

4 березня минулого року першою в серії колективних скарг такого роду, була направлена в Остравський Суд скарга, за підтримки EERC і від імені Хелени Ференцикової, примусово стерилізованої медиками лікарні м.Острава в 2001 році. 23-літня Хелена Ференцикова просить виплатити компенсацію в розмірі 1 000 000 чеських крон (близько 35 000 Євро).

Адвокат з прав людини Михаела Томисова, представник інтересів пані Ференцикової, сказала: "Після надходження перших новин по цій справі нас буквально завалили дзвінками інші ромські жінки з усієї Чеської Республіки. Судова справа від імені пані Ференцикової - це тільки перший крок. Чеський уряд змушений знатися, що така проблема існує і що жертви, а їх чимало, чекають компенсації. Так, 7 квітня цього року сидять шість жертв примусової стерилізації, переважна більшість з яких ромки, підписали колективну скаргу на ім'я Чеського Суспільного Захисника Прав (Уповноваженого). Про кроки, розпочаті в цьому напрямі EERC і організаціями-партнерами "Життя Разом", "Ліга Прав Людини" і "АйКью Рому Сервіс", читайте на сайті <http://www.errc.org/ckk.php?ckk=2228>.

СКІНХЕДІВ ВИЗНАЛИ ВИННИМИ В НАПАДІ НА ҐРУНТІ РАСОВОЇ НЕТЕРПИМОСТІ

Чотири особи визнані винними в нападі на ґрунті расової нетерпимості стосовно ромського студента в 2002 році. Суд зобов'язав сплатити потерпілому компенсацію в розмірі 25 000 чеських крон (близько 830 Євро), за повідомленням "Радио Праги" 20 травня цього року. Всіх чотирьох чоловіків також додатково зобов'язали написати листи з вибаченням і засудили кожного до тюремного ув'язнення, найтриваліший термін з якого - три роки.

У жовтні 2002 року четверо чоловіків, старшому з яких було дев'яносто років, напали на Марек Полак, семнадцятилітнього ромського студента, недалеко від празької станції метро. Пан Полак отримав ножові поранення, синці, струс мозку, внаслідок чого був госпіталізований. У лікарні йому наклали шви.

Детальну інформацію про подію можна знайти на <http://www.errc.org/ckk.php?ckk=1384>.

ФРАНЦІЯ

ТЕЛЕСТУДІЮ ФРАНЦІЇ ОБВИНУВАЛИ В РОЗПАЛЕННІ МІЖНАЦІОНАЛЬНОЇ НЕНАВИСТІ

Кілька ромських організацій, у тому числі й "Ла Ва де Ром", обвинувачують телестудію "5" (Франція) у розпаленні міжнародної ненависті в програмі "Дорога ромів", яка вишла в ефір 11 лютого цього року. Програма неодноразово асоціювала ромів із проституцією, організованою злочинністю і продажем дітей. Як повідомляє "Ла Ва де Ром", пан Лаулан, представник Інституту геополітики, заявив у програмі, що він упевнений у тому, що ромські діти могли б інтегруватися в суспільство тільки за умови їхнього вилучення з ромського сімейного середовища. Далі він додав, що щодо дорослих ромів він рещення не бачить. Проститували також слова поліцейського, який звинуватив ромів у викраденні дітей з бідніших країн із метою їх використання у жебракуванні.

(Ла Ва де Ром)

ПРАВА РОМІВ - ЦЕ ПРАВА ЛЮДИНИ ЧАЧІПЕ РОМЕНҐЕРО - КАДО ЧАЧІПЕ МАНУШЕНҐЕРО

Продовжуємо друкувати вибрані місця з посібника для ромських активістів "Знати свої права і боротися за них", виданого Європейським центром з прав ромів (ERRC).

(Продовження. Початок у "Романі Яг" за 6 квітня)

ВАЖЛИВІСТЬ ДОПОВІДІ

Надання доповідей з прав людини має величезне значення для неурядових організацій та активістів, які прагнуть мати суттєвий вплив. Ми робимо доповідь для того, щоб привернути суспільну увагу до порушень прав та моделей порушень і дати рекомендації для того, щоб зупинити приниження людської гідності. Документування прав людини виконується не тільки для набуття знань, а й з метою надання надійної інформації про випадки і приклади порушень прав людини, які б дали поштовх до дії з припинення приниження людської гідності. Ці заходи вживаються в інтересах суспільства. Підвищення розуміння

проблеми порушень прав людини в межах громади, країни або міжнародного співтовариства, спонукає до дії, яка може призвести до змін. А це вимагає поширення інформації, зібраної і проаналізованої з допомогою досліджень і документування прав людини.

Доповідь також допомагає встановити моделі порушень. Незважаючи на те, чи ви маєте намір привернути увагу засобів масової інформації до порушення, яке спочатку виявилось непоміченим, використовуючи доповідь як спосіб присоромити той або інший уряд або установу за недостатню увагу до дотримання прав людини, чи бажаєте надати національному чи міжнародним урядовим органам новітню інформацію, підтверджену переконливими доказами про проблему, - так чи інакше, ви підви-

щите суспільну свідомість і рівень розуміння прав людини. Інформація, обнародована в доповіді, може бути важливою для жертв порушень прав людини, позивачів у правозахисних справах, національних органів, міжурядових організацій, громадян, громадянського суспільства й багатьох інших.

Загальна мета ефективної доповіді полягає в позитивному впливі на ситуацію, яку ви маєте намір поліпшити. Це можна зробити з допомогою підвищення інформативності, а також і через надання можливих рішень й рекомендацій з вирішення проблеми, порушених у доповіді. Як експерти з своєї області правозахисники і неурядові організації здатні не лише критикувати порушення прав людини, а відігравати конструктивну роль стосовно урядових органів. Уряди-по-

рушники, присоромлені своїми власними громадянами й усім світом, можуть стати досить сприйнятливими до рекомендацій.

Інший важливий результат (хоча і непрямої за характером) - це той авторитет, який забезпечує дана доповідь вашій організації. Створення репутації ефективною та проникливою доповіддю посприяє увазі, яку привернуть до себе наступні доповіді, а значить, і порушені в них проблеми. Ефективні доповіді можуть допомогти знайти союзників, корисних для створення коаліції, а також посприяти переконливості інших дій, які ваша організація може розпочати. Відмітно зроблена доповідь створює гарне ім'я. Однак протилежне також є істинним. Вбога й неточна доповідь зіпсує вам репутацію і несприятливо вплине на амбіції у майбутньому.

Поради з підготовки гарної доповіді

- Почніть відразу після отримання інформації! Почніть якомога швидше після того, як документування закінчене;
- знайте вашу аудиторію;
- будьте об'єктивними;
- зробіть його цікавим;
- дозвольте фактам говорити за себе - не будьте сенсаційними, емоційними або драматичними;
- порівняйте з іншими повідомленнями;
- захистіть свої джерела;
- будьте небагатослівними - не переборщуйте;
- будьте конкретнішими - які права були порушені? У відповідність з яким внутрішнім або міжнародним законодавством?;
- встановіть моделі та надайте рекомендації;
- перевірте кілька разів! Якщо ви не впевнені у деяких фактах, не вкладайте їх у доповідь.

ERRC

ПРО ТИХ, ХТО ПЕРЕЖИВ СТРАХІТТЯ ВІЙНИ

ТРИ РОКИ В ОКУПАЦІЇ ТРИН БЕРША АНДЕ ОКУПАЦІЯ

Федора Григорівна Кольвах народилася в 1911 році в селі Крамарка Магдалинівського району Дніпропетровської області. З її слів, вони були багатодітною ромською сім'єю. Жили дуже бідно, кочували з села в село, батьки й старші діти наймалися на роботу до заможних господарів. На долю Федори Григорівни випало все - і жах революції в 1917 році, і голодомор в 1933 році, страхіття війни і тяжке післявоєнне життя.

У 22 роки вона одружилася, народилися діти, кочували усією сім'єю від Кавказу до Донбасу, стояли шатрами з іншими родинами в Нікополі та Харкові. А в 1940 році зупинилися в місті Новомосковську Дніпропетровської області.

"Хто міг знати, що через рік для ромів почнеться найжахливіше випробування в їхньому житті! - каже Федора Григорівна. - І така доля не обминула й мене з моєю сім'єю. У вересні 1941 року наше місто було окуповане німцями. Тому, хто був сміливіший або шасливіший, вдалося втекти з міста, а кількох моїх рідних фашисти розстріляли. Мене разом із іншими повели на завод "Жестибуд", нині трубний завод. Німці ганяли нас, як худобу, біли, деяких душили за горло, з ненавистю примовляючи: "Циган, циган..." Люди дуже тяжко на них працю-

вали, навіть чоловіки часто не в силах були робити, падали від виснаження й голоду, їх бігли, а того, хто не міг піднятися, - розстрілювали на наших очах. Це був жах і горе для ромського народу! Одні були в гетто, інші в концтаборах. А в окупованих містах з людьми теж поводитися як з полоненими. Так я прожила понад два роки - з 1941 по 1943 рр., коли німці почали вивозити людей. Ми спочатку не знали куди, а потім з'ясувалося у Німеччину. Мені дуже пощастило: з Божою допомогою вдалося втекти з полону, хоч і з великими труднощами. Я дісталася до своїх знайомих в с. Крамарка, де перебували в той час мої рідні.

В них я знайшла своїх двох дітей. Хатку, яка була у сім'ї, німці спалили. Діти дуже хворіли, лікувати було ниним, допомагали чим могли українці, спасибі їм за це велике. Я з братами і сестрами робили всяку роботу, щоб вижити, мати ворожила, батько був ковалем.

Після закінчення війни теж було нелегко. Та поступово життя взяло своє. Стала забувати про той жах, який я пережила в ті ліхі роки...

Віра в Бога, як тоді, так і тепер підтримує мене."

Костянтин Мусієнко,
Дніпропетровська
організація "Ватра"

РОМ-ПРЕС

В. Ющенко: "Необхідно створити базу даних про кількість сиріт в Україні"

Президент України Віктор Ющенко відзначав, що відсутність національної бази даних про кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, значно ускладнює формування державної політики щодо захисту і дотримання їхніх прав, і вважає необхідною створення найближчим часом такої бази даних.

Про це він сказав на Всеукраїнській нараді "З любов'ю і турботою до дітей", передає "УНІАН".

Президент відзначив, що на сьогодні в Україні захистом прав дітей займаються ряд Міністерств і відомств, функції яких нерідко дублюються. Натомість, на думку Ющенка, держава повинна продемонструвати "скоординовану політику" в цих питаннях.

Під час наради Президент закликав представників місцевої виконавчої влади і міністерств протягом найближчих місяців активізувати роботу з цього питання.

Ющенко відзначив, що відсутність бази даних також ускладнює реалізацію ряду програм, як, наприклад, у боротьбі зі СНІДом і туберкульозом серед дітей. "В 2006 році ми на 100% повинні реалізувати програму для дітей у боротьбі з ВІЛ/СНІД", - підкреслив глава держави.

Крім цього, Президент висловився за доцільність створення обласних баз даних не тільки дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, а і сімей - потенційних усиновителів, опікунів, приймальних батьків-вихователів.

У нараді взяли участь віце-прем'єр-міністр України Вячеслав Кириленко, міністр з питань сім'ї, молоді та спорту Юрій Павленко, міністр освіти Станіслав Николаєнко, перший заступник голови Секретаріату Президента України Іван Васюк, народні депутати, особи, уповноважені здійснювати соціальний захист дітей, батьки-вихователі дитячих будинків сімейного типу, приймальні батьки, представники громадських організацій.

Під час наради Президент України підписав Указ про оголошення 2006 року Роком захисту дитини.

Всенародний референдум проїде у березні?

Збори громадян України в Києві створили ініціативну групу з проведення Всеукраїнського референдуму щодо вступу України в НАТО, а також входження в ЄС. Про це передає кореспондент ForUrn'у зі зборів громадян, в яких брали участь 259 осіб. Наразі проведено 57 подібних зборів, у тому числі, три в Києві.

Учасники зборів визначили питання, які будуть винесені на референдум: "Чи погоджуєтесь ви з тим, щоб Україна стала членом Організації Північноатлантичного альянсу (НАТО)?", "Чи підтримуєте ви участь України в Єдиному Економічному просторі (ЄЕП) разом з Російською Федерацією, Республікою Казахстан і Республікою Білорусь відповідно до угоди про формування єдиного економічного простору, підписаного 19 вересня 2003 року?".

Як відзначив народний депутат України, заступник голови СДПУ (о) Вадим Місюра під час виступу, рішення про вступ України до НАТО і ЄС має прийматися "прозоро і демократично". За його словами, саме це визначає політичну доцільність і необхідність проведення всенародного референдуму з питань вступу України до НАТО і ЄС.

Як підкреслив Місюра, "Україна не повинна стати плацдармом для США в боротьбі за геополітичний простір з Росією". В інтерв'ю журналістам Місюра зазначив, що, якщо вся процедура буде виконана і все пройде нормально, то референдум відбудеться вже в березні. На думку Місюри, ініціативні групи зберуть 3 мільйони підписів, які необхідні для проведення референдуму. За словами Місюри, документи зборів громадян будуть передані у міську раду, а потім в Центральну виборчу комісію.

Як раніше повідомлялося, СДПУ (о) виступила з ініціативою проведення зборів громадян стосовно створення ініціативних груп для збору підписів щодо проведення в Україні референдуму з питань вступу України в НАТО і ЄС.

Вже другий астероїд, названий на честь рома

Нещодавно відкритий у сузір'ї Тельця астероїд найімовірніше буде названий на честь болгарського фольк-співака Азіса. Астероїд тимчасово дали назву 2005 ЮК 12. Він був помічений болгарськими астрономами, іспанськими та британськими вченими. "Ми хочемо назвати астероїд на честь фольк-співака Азіса, якого тут дуже любляють", - пояснює представник болгарської групи вчених.

КОРОТКО ПРО ПОДІЇ В ЄВРОПІ

ІТАЛІЯ

НЕЙМОВІРНЕ ПРИНИЖЕННЯ РОМСЬКИХ ЖІНОК

Відповідно до інформації, наданої EERC Лоренцо Монастю, активістом захисту прав ромів, 29 квітня цього року троє румунських ромів (дві жінки і чоловік) були зупинені, а потім привселюдно фізично і сексуально принижені офіцерами поліції в м.Падуя. Роми були зупинені двома агентами державної поліції в цивільному одязі, а також двома карабінерами (військова поліція) у формі біля центральної залізничної станції м.Падуя за підозрою в продажі наркотиків і носінні кокаїнового насіння.

Стаття, опублікована в газеті "Лі Газезетіно ді Падова" за 1 травня, розповідає про те, що, зі слів поліцейського, ромська жінка почала кричати, знімаючи з себе одяг, завдаючи удари агентам і кидаючись на землю. Однак, очевидець С.Ф., який зробив фотографії цього інциденту, назвав на радіостанції вищевказану статтю брехливою, заявивши, що агенти били цих трьох ромів, а також роздягнули ромок з метою виявлення в них наркотиків. Інший свідок підтвердив слова С.Ф. і зазначив, що одну з ромок тримали за руки й ноги, її спідниця була піднята карабіне-

рами, які зробили внутрішній обшук на наявність кокаїнового насіння. Всі присутні при цьому офіцери були чоловіки.

Зі слів С.Ф., іншу ромок, пані Є.Н., тримав за шию один із офіцерів у цивільному одязі, намагаючись залякати під блузу. Ромка, вивираючись, упала на землю навігола, після того як агент зняв з неї спідницю. У пані Є.Н. з'явилися синці на шиї, руках і ногах. Чоловікові-рому було наказано стояти біля стіни, де за ним спостерігав поліцейський у формі. Усе це відбувалося серед білого дня на очах у кількох свідків на центральній залізничній станції м.Падуя.

Ромів забрали в Головне управління поліції м.Падуя, де двох, за винятком Є.Н., відпустили, а останню забрали у відділення поліції м.Станга і відпустили через 24 години. Є.Н. висунули звинувачення в опорі владі, визнали винною, незважаючи на показання свідків і на той факт, що поліція визнала, що не знайшла наркотиків у жодного з трьох ромів. Апеляційний позов від імені пані Є.Н. буде поданий після одержання письмового рішення.

(EERC)

СЕРБІЯ І ЧОРНОГОРІЯ

СЕРБЬСЬКА ВЛАДА СКАСОВУЄ СОЦІАЛЬНІ ВИПЛАТИ РОМАМ ЧЕРЕЗ КОМПЕНСАЦІЮ З НІМЕЦЬЧИНИ ЯК ЖЕРТВАМ ГОЛОКОСТУ

Згідно з дослідженнями, проведеними EERC за партнерства Центру прав меншин у Белграді 2 грудня 2004 року, кільком представникам ромської національності міста Обреновач у травні 2004 року відмовили у встановлених урядом соціальних виплатах, тому що вони одержали фінансову компенсацію Німеччини за Ромський Голокост. Пан Міодраг Вуйичин повідомив Центру прав меншин, що 19 травня після отримання одноразової компенсації (близько 5 700 Євро) від німецької влади, він пішов у Центр соціальної праці за соціальною виплатою, яку одержує протягом кількох років. У Центрі соціальної праці йому сказали, що знають про те, що він одержав компенсацію від Німеччини і тому на їхню думку, він більше не має права одержу-

вати соціальну допомогу. Мовляючи у Вуйичича "вистачить грошей на все його життя..."

Так само пані Ольга Васич прийшла в Центр соціальної праці, бо не отримала чергову соціальну виплату, її теж було повідомлено, що ті роми, хто одержав гроші від Німеччини, позбавлені фінансової допомоги. Пан Горан Станосевич із ЦПМ констатував, що близько десяти ромів перестали отримувати соціальні виплати в зв'язку з компенсацією від Німеччини. Він також повідомив, що в соціальній допомозі було відмовлено тільки ромам.

Інформацію про ромів Сербії можна знайти на веб-сайті EERC <http://www.errc.org>.

(EERC, ЦПМ)

Запрацював новий музей

1 грудня ц.р. відбулася церемонія відкриття Музею ромської культури в м. Брно Чеської Республіки у колишньому двоповерховому будинку. Поки що для відвідувачів відкрили дві виставкові зали. Проект роботи музею здійснений завдяки щедрий фінансовій підтримці Міністерства здоров'я, добробуту і спорту Голландії, а також постійного партнера - Амстердамського Фонду Анни Франк.

Міжнародна конференція

8-го та 9-го грудня цього року відбудеться міжнародна конференція "Ромська дипломатія: виклик Європейським інституціям", яку відкрив президент Європарламенту. Конференція збере дипломатів, науковців країн Європи, представників ОБСЄ та Ради Європи, членів Європарламенту, ромських активістів.

Основними питаннями обговорення будуть пошуки шляхів вирішення проблем у освіті, працевлаштування ромів, підвищення їхнього матеріального добробуту.

Radio "Roma"

Перше в світі ромське радіо, яке має свою власну веб-сторінку, днями відсвяткувало свій третій день народження. 18 листопада 2002 року Radio "Roma" вишло в ефір, щоб надати можливість висловитися ромам із найбільшніх питань, послухати ромську музику, обговорити насуваючі проблеми.

Радіомовлення ведеться трьома мовами, а саме: ромською, англійською та чеською. Ті, хто хоче детально ознайомитися з роботою Інтернет-радіо, можуть відвідати веб-сторінку www.radioroma.cz

"ЦИГАНСЬКЕ ЩАСТЯ"

"РОМАНИ БАХТ"

Третю добу дощ, дрібний і холодний, мов із сита, сіється на землю. Серед поля - циганський табір, сумний та чорний від дощу. Не видно ні галасливих, веселих циганчат, ні дорослих чоловіків біля багаття, ні циганської пісні не чути. Коваль залишив роботу, не доклевавши людям сервів та кіс.

- Мамо, холодно, - плаче чийсь дитина.

- Мамо, я хочю їсти, - просить інше циганча.

А батько мов і не чує того, сердито палить трубку, лютеє чи то на негоду, чи на нетерплячих дітей, чи на самого себе. Жінка заспокоює: ось минеться дощ, піду до села, наворожу і хліба, і сала, і яєць... Стара і хвора циганка підвела, щось пошукала в глибокій кишені і дістала грудку чорного цукру, дмухнула, зігнала пил, розламала на шматочки і роздала малим. Вони зтикли, радість промайнула в очах - смакували.

Коли трохи розоголоділо, з наметів повиходили чоловіки, гомоніли, прокиваючи дорогу, негоду, бруд, Грицька Пуїла, який рано зібрав табір з осель, вмовив кочувати аж на Донбас.

- Говорили ж тоби, що не час ще виїздити, сніг тільки розтав, а ти не слухав: тепло, мовляв, інші табір давно поїхали, - докоряв Грицькові Дмитро Лахман.

А той випрадавувався:

- Ти ж бачив, що чудова погода була. Сонце світило на небі, ластівки прилетіли, та й господня з подвір'я вже нас вигнала.

Де б наші цигани не кочували, в зимувати повертались у свої

■ Президент України Віктор Ющенко своїм указом встановив 26 листопада Днем пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій.

Хвилюю мовчання, покладанням траурних вінків до пам'ятних знаків, місць поховань жертв голодоморів, запаленням свічок шанували українці пам'яті тих, хто був підданий геноциду в 1932-1933 рр., свідомо організованому сталінським режимом. Серед тих, хто помер від голоду в ті лихі дні, було й чимало ромів. Про ці факти пише відомий ромський письменник Володимир Бамбула з м.Золотоноші Черкаської області в своїй книзі "Циганська доля - що вітер в полі", окремі глави з якої ми вже друкували. Пропонуємо читачам ще одну главу з цієї документальної повісті, щоправда, вже про повоєнні часи, до слова, нічим не кращі для ромів за воєнні.

села, хто в Каленики, хто в Пішане, хто в Деньги, хто в Каврай, у Хоцьки, Вергуни, Помоклі, Гельмизів, Красьонівку. Десятькі сіл приймали на зиму циган. Вони наймали хати переважно у старих господарів. А що мали коней та підводи, то обцяли новозити дров на зиму та виорати город, люди згоджувалися.

А тепер ось - далека дорога. Дід Лахман вибрав найсухішу місцину, щоб розвести багаття. Табір став оживати, ворухитися. З'явився величезний чавун з водою. До нього збирали хто картоплину, хто пшона, хто цибулину, хто крихту старого-престарого сала. І закипіло вариво. Очей не відводили від нього голодні цигани. Молоді дівчата готували дров'яний самовар, усі сподівалися що буде у них ще й чай.

Та раптом зчинився лемент та переполох. До табору під'їхав вантажний автомобіль, з нього зісочили кілька мільйонерів з ав-

томатами, з кабіни вийшов один у цивільному.

- Хто такі? Хто старший? - взявся кричати один із прибульців.

Наперед вийшов Павло Бамбула. Це було в повоєнну пору, а він пройшов усю війну, то й досі не знімав форменної сорочки, а на ній поблискували орден і кілька медалей.

- Старшина запаса Павло Бамбула, - відрекомендувався і став пояснювати:

- Ми кочуємо на Донбас до постійного місця проживання, думаємо там стати на роботу, одержати квартиру, жити, як усі.

Але його перебив той чоловік, що в цивільному:

- Зараз же забирайтеся геть, і щоб духу тут не було!

Заплакали діти і кинулися благодати жінки:

- Змилюйтеся, товаришу начальник, три дні наші діти голодні, суп доварюється, та й вечорі. До

ранку дозволяє залишитися, а на світанку поїдемо, - умовляли жінки.

Ви тут не залишайтеся ні на хвилину, - відрізав усім чоловік. А міліцейський чин тим часом скоримандував стріляти вгору і розкидати циганські шатра.

Щось несамовите зчинилося у полі. Хтось вдарив дитину, хтось відпихнув циганку, і вона впала. Судинний крик, сварка і постріли знімалися до неба.

- Рятуйте!!! - кричали циганки та діти, але ніхто їх не чув, навкруги було пусте поле.

- Схаменіться! - просив ще Павло.

Але ніхто не слухав. Його щосили котрийсь з "товаришів начальників" ударив у обличчя. І щокви залило багрянцем сорому.

Але цигани, хоч і гарячі, вміють бути поміркованими. Що вони, беззахисні й безправні, перед людьми у формі? Опираються, то звинуватять їх у якійсь крадіжці та й відправлять туди, де Макар телят не пас. Вони відійшли від лиха далі. Найдуже лютував

той, що у цивільному, там шатро рве, там за дитиною гоняться, старого діда вдарив.

А одна з циганок вирішила врятувати вариво, та надзгодив її той у цивільному і щосили вдарив, вибив з рук чавун з їжею. Довгожданий суп злився з струмки кількаденого нестихаючого дощу. А чоловік тим часом розкидав ногами дотліваючі вуглики багаття.

- Геть, цигани, звідси! Геть, я вам сказав!

Павло Бамбула у одного з мільйонерів, з вигляду найспокойнішого, з'ясував, що той чоловік, що так лютеє біля їхніх шатрів. Вицялював - голова колгоспу, на землі якого спинився табір. Йому й прийшла ідея прогнати циган.

- Збирайтеся! - сказав своїм Павло.

Побіті й голодні, вони стали ладнатися у дорогу. Збирали розбиті намети, запрягли коней і проти ночі в болото і темноту рушались в невідомість.

Куди? Навіщо? І до кого?

Володимир Бамбула

(Продовження. Початок у №16).

Термін "асингани" ("недоторкані"), можливо, проллє світло на визначення точніших дат появи циган у Візантії, і власне, в Греції. Дослідники Е.Марушіков і В.Попов (у книзі "Цигани в Оттоманській імперії") і доктор Д.Кенрик (робота "З Індії в Середземномор'я") називають єдиним авторитетним джерелом, який оповідає про появу циган у Візантійській імперії, "Опис життя Святого Георгія на Атос", що належить перу одного ченця, який помер у 1065 році.

Зараз прийнято вважати, що слово "цигани" походить від найменування "асингани" або ж "ацігани". Але існують й інші точки зору. Наприклад, назву "цигани" виводять із слова "асинкар", що означає "коваль" в одному з перських діалектів. Є також версія походження слова "цигани" від "сентарі" - так називалися музиканти, які кочували, і танцюристи з Індії.

Деякі дослідники гадають, що термін "асингани" закріпився за циганами у зв'язку з єретичною сектою, члени якої займалися ясновидінням, ворожінням про руці, замовлянням та заклинаннями. Сучасні дослідники Візантії (Павлу Бек та інші) вважають, що термін "ацігани" завжди вживається візантійцями стосовно циган.

Перша згадка про циган у Візантії та вжиття терміна "ацігани" у візантійській літературі належить до 800 року - воно з'являється в хронологічному записі Феодана Сповідника з міста Аморіон у Фрігії. Літописець докладно розповідає про палку дружбу Никифороса І Геніка (802-811) з групою павликан або маніхейців, а також з аціганна-

РОМИ У ВІЗАНТІЇ (800-1400 РР.): СИНДХИ, АСИНГАНИ, АГУПТИ

Теодор Валеріо. "Ром-коваль". Гравюра

ми, які проживали у Фрігії і Ліконії. Своїм знанням мапі вони допомагали імператору придумати заколот у 803 році. За це ацігани отримали дозвіл вільно кочувати імперією.

Є дані й про те, що до 803 року ацігани вже розселилися навколо міста Філіппополя (сучасний Пловдив), хоча донедавна дослідники якось побоювалися посилається на цю ранню дату. Тим часом, болгарські цигани саме з неї ведуть відлік своєї появи в Болгарії і навіть згадують її в зв'язку з іншими подіями болгарської історії. Існує легенда, що цигани були ковалями, яким хан Крум доручив обробити сріблом череп імператора Никифороса І Геніка, вбитого в 811 році в бою біля Вербишки Пас. Він наказав зробити з черепа піалу, з якої пригощав потім своїх солдатів.

Ще одним свідченням про аціганів є життєпис преподобної Святої Анастасії з острова Етна, яка жила в IX столітті. Тут говориться, що ця свята жінка під час голоду давала їжу інородцям, що звалися аціганями.

Християнські імператори Візантії нерідко переслідували аціганів разом із павликанами та маніхейцями за знахарство. Відповідно до свідчення Феодана Сповідника, імператор Михайло І (811-813) під час свого допис короткого перебування на імператорському престолі ввів страту для етнічних груп, оголосивши їх єретиками. З приходом до влади Михайла ІІ (820-830) становище аціганів змінилося. За свідченням Феодана Константина, Михайло ІІ сам похоронив аціганів і також був відданий єресі, яку він одержав у спад-

щину від своїх предків. Його єресь була заснована на змішванні вір двох земляців. Доти більшість циган були вже хрещеними. У багатьох аспектах їхнє існування і соціальне поводження були подібні на спосіб життя євреїв, за тим, зрозуміло, винятком, що ацігани-чоловіки не піддавалися обріданню. Молодий Михайло ІІ спочатку займався розведенням худоби. Лише згодом йому посміхнулася фортуна. Ацігани свого часу напроорочили йому, що він стане імператором, тому пізніше Михайло ІІ у віддачу ставив до аціган прихильно.

За деякими іншими джерелами, які належали до пізнішого часу, друга масова міграція павликан і аціган з Антіохійської області мала місце в 969 році за імператора Іоанна І Циміохія. Вона була організована Патріархом Антіохійським Федором Ченцем. За свідченням Ернея Комитара (1789-1844), у листі архієрея Феофілакта Орхидського імператорові Олексію І Комнену, датованому кінцем XI століття, говориться про подорожуючих синганів.

Чим же займалися цигани (ацігани) у Візантійській імперії? Ацігани потрапляють у Візантію в той період, коли остання переживала "золоте століття". Панування грецької мови відбивається на всіх сферах життя; державною ідеологією стає християнство. Відбувається пожевавлення міжнародної торгівлі. Процвітають риторика та діалектика. Аренною діалектичних диспутів стала міська площа. Тут же демонстрували своє нехитре ремесло всілякого роду ворожбитів та тлумачів сновидень, пророкуючи майбутнє і переконуючи обивателя в існуванні долі. Прибульці-ацігани,

чий стародавній вярвання вимагали поклоніння богам, з'явилися у Візантії вчасно: багато хто з них входили в єретичні секти маніхейців, цих спіритів стародавності, які стверджували, що на своїх зборах їм удавалося заклинати душі померлих.

Візантійський церковний розпорядник Федір Болзамон згадує в XII столітті аціганів, які носили на своєму тілі змій та вішували посміхнулася фортуна. Ацігани буквально заповнили візантійські міста - вже до першої половини XIV століття Константинопольський Патріарх Анастасіє І вимагає утримуватися в церквах від контактів і знайомств із різними заклинателями змій, магами, ясновидцями, дресирувальниками ведмедів і особливо аціганями, яких "благочинним" не слід впускати у будинки, тому що вони проповідають сатаністичні штучки. У тому ж XIV столітті, але трохи пізніше, Йосип Бриєнсу писав, що контакти з магами, ясновидцями, аціганями і вішунями були повсякденною реальністю візантійців. Сам термін "ацігани" стає презирливим прізвиськом.

Історичні документи Західної Європи цього часу свідчать про те, що ацігани стали звичайним явищем на Балканах. Францисканець Симон Симеоніс у 1322 році описує, як серед даунських рабів він знайшов тих, кого трохи раніше зустрічав у Єгипті, - чорних, як індусів, але з татуванням на обличчі. Ці нащадки Хама, яких Симон Симеоніс бачив на Криті, жили в чорних наметах і печерах і ніколи ніде не зупинялися більш, ніж на 30 днів.

Вальдемар Калінін
(Далі буде).

ВІДОМІ РОМИ ПЛАНЕТИ

ПГІНДЖАРДЕ ЛУМАКЕРЕ РОМА

■ Сьогодні ми розпочинаємо нову рубрику, де ознайомимо вас, шановні читачі, з найвидатнішими романами, які зробили значний вклад у розвиток світової культури і мистецтва.

Дехто з цих постатей зберігали свої ромське походження в таємниці, оскільки боялися переслідувань через своє етнічне походження. Продаємо їх в тому порядку, який подається на веб-сторінці <http://www.imninalu.net/famousgypsies.htm>

Ця рубрика ознайомить вас з визначними романами планети: художниками, письменниками, акторами, музикантами і співаками, Нобелівськими лауреатами, науковцями, президентами республік та спортсменами.

ПОЕТИ І ПИСЬМЕННИКИ

Філомена Франц Німецьчина, 1922 р. н.

Народилася в сім'ї музикантів, ромів-сінті. В молоді роки була фольклорною співачкою й танцівницею в театрі. Під час війни всю її родину було відправлено в концтабір Аушвіц, потім - у інші табори, незважаючи на тортури вона вижила, але втратила всю сім'ю. Стала письменницею. В 1995 році була нагороджена найвищою нагородою Німецьчини за вклад у розвиток літератури.

Катаріна Тайкон Швеція, 1932-1995

Не маючи шкільної освіти, стала всесвітньо відомою письменницею, авторкою дитячих книжок. Один із творів - "Катіці", який став найвідомішою її книгою - це історія дитинства Катаріни.

Матео Максимов Іспанія, 1907-1999

Його батько був російським ромом, який емігрував після революції у Францію. Мати походила з сім'ї французьких ромів-сінті. Під час Другої світової війни

Матео пережив страхі Голокосту, а після війни став одним з видатних ромських та французьких дитячих письменників. Виступав за поліпшення освіти ромських дітей. Його літературні твори перекладені кількома мовами світу. Ставши пастором-євангелістом, переклав на ромський Новий заповіт. Був засновником Міжнародної ромської унії в Лондоні в 1971 році.

Броніслава Вайс Польща, 1910-1987

Безперечно, одна з найвидатніших ромських поетес. Належала до сім'ї відомих мандрівних музикантів Польщі. Писати й читати Броніславу потайки навчила єврейка, яка позичала їй книжки. Броніслава пережила переслідування в часи Другої світової війни. Стала автором ромського збірок віршів і пісень ромською та польською мовами.

ла до сім'ї відомих мандрівних музикантів Польщі. Писати й читати Броніславу потайки навчила єврейка, яка позичала їй книжки. Броніслава пережила переслідування в часи Другої світової війни. Стала автором ромського збірок віршів і пісень ромською та польською мовами.

НАШЕ СПІВЧУТТЯ

Сталося непоправиме: після тривалої хвороби на 84 році пішов із життя визначний український письменник Іван Михайлович Чендей, лауреат державної премії України ім.Т.Шевченка та Республіканської премії ім.В.Винниченка. Сталося це 29 листопада в Ужгороді.

Народившись у селі Дубове Тячівського району Закарпатської області, Іван Михайлович Чендей закінчив філологічний факультет Ужгородського університету та Вищі літературні курси при Інституті ім.О.М.Горького в Москві. Працював журналістом, очолював Закарпатську організацію письменників України, тривалий час був головою обласного відділення фонду культури. Видавши у 1955 році першу книжку оповідань та повістей "Чайки летять на Схід", Іван Чендей багато пише і видається Він - автор багатьох романів, повістей, новел, нарисів, в яких подає широко картину життя народу в різні часи. Популярними стали його романи "Птахи полишать гнізда", "Скрип колісник", книги повістей та оповідань "Казка білого інею", "Вікно у світ", "Луна блакитного овиду", "Дале-

ке плавання" та інші. За повість "Іван" у книзі "Березневий сніг", виданій у 1968 році, письменника було "покарано" тодішнім режимом: книга була порізана, сам автор був позбавлений права видаватися на довгі сім років, його ім'я викреслювалося з газетних та журнальних статей.

Та письменник продовжував писати "в стіл", і його наступні книжки, які було видано після тривалого періоду "замовчування", стали вершиною його творчості.

Іван Чендей (у співтворстві з визначним кінорежисером Сергієм Параджановим) написав кіносценарій фільму "Тіні забутих предків", який завойовує світ. Був він автором і документальних кінострічок про Закарпаття.

Основою теми творчості Івана Чендея - життя закарпатського села, його мешканців, колоритні образи яких увійшли в скарбницю української літератури. Письменник створював як картини селянського життя в історичному аспекті, так і сучасне, детально вимальовуючи побут, реалії, характери багатьох персонажів. А оскільки Закарпаття немислимо без ромів, їхнього колориту, то Чендей як глибокий знавець історії та культури багатьох народів, що населяють цей край, приділив достатню увагу і створенню ромських образів, про що "Романі Яг" писала свого часу.

Українська література втратила визначного письменника, гуманну людину, яка багатьом допомогла знайти своє місце у житті. Розділяємо непоправне горе родини Івана Михайловича. Мир його душі! Редакція "Романі Яг" приєднується до всіх, хто сумує за ним, і висловлює його рдиним і колегам-письменникам наше співчуття.

СУМУЄМО

Після трьох інсультів, які сталися протягом короткого часу 30 листопада на 53-му році життя помер один із найзнаменітших ромів Закарпаття, колишній працівник редакції газети "Романі Яг" Берталон Горват.

Берталон Адальбертович народився у 1952 році в с.Холмок Ужгородського району Закарпатської області у сім'ї ромських інтелігентів. Він був один із перших ромів Закарпаття, якому вдалося одержати вищу освіту, закінчив угорське відділення філологічного факультету Ужгородського державного університету. За фахом - учитель угорської мови та літератури. Викладав у школах сіл Вари, Дзвінкове, Концове та інших. У Концській школі викладав у спеціальному корекційному класі грамоту малечиним ромом. Його як педагога і людину любили всі - і діти, і дорослі. У всіх колективах Берталон Адальбертович користу-

вався великою пошаною, а працював він і на заводі "Ужгородприлад", і на інших підприємствах.

Коли було організовано газету "Романі Яг", Берталон Адальбертович Горват запросили до редакції вести угорську сторінку. Він був кореспондентом. Писав на різноманітні теми, найлюбльовішими з яких були історія, література, музика. Багато уваги приділяв соціальним проблемам ромів. За два роки роботи в газеті він оволодів журналістською професією, завжди об'єктивно і докладно висвітлював усі ромські проблеми, які знав зсередини.

Берталон Адальбертович, людина дуже спокійну, лагідну, вдумливу і розсудливу, дуже любив колеги-газетарі та всі, з ким він спілкувався.

Помер Берталон Адальбертович у селі Холмок, де прожив усе своє життя. Свігла пам'ять про нашого колегу і друга, чудової людини, гарного спеціаліста, ніколи не загасне в наших серцях і в серцях усіх, хто його знав.

Хай пухом буде йому земля!

Редакція "Романі Яг"

ШЭРО 14

ИСУСО СИН ДРОМ ТАЙ ЧАЧИМО, ТАЙ ДЖЮВИМО

1. Мэк на грисявэл тумаро ило: патян дэ Ман тай дэ Дэвлэ патян.

2. Дэ цэрэ Мурэ Дадэстэ бут тхан, тев тэ джовэн, а сар на кади, Мэ пхэнавас бы тумэнди: "Мэ джяв тэ лачарэ тумэнди тхан.

3. И кала джява тай лачарава тхан тумэнди, авава упалэ тай лава тумэн Пэстэ, соб тэ авэн котэ, тев Мэ.

4. А курик Мэ-джяв, тумэ джанэн, тай дром джанэн".

5. Фома пхэзнаас Лэсти: "Дэвла, на джанах, курик джяв, и сар вджянага дром?"

Ионастар

6. Исусо пхэзнаас лэсти: "Мэ син дром тай чачимо тай джювимо, нико на авэл Дадэстэ сар машкар Манн.

Ко дыхля Исусо, дыхля и Лэхкэрэ Дадэ

7. Тэ джанэн тумэ Манн, джанэнас и Мурэ Дадэ, и акана джанэн Лэ тай дыххле Лэ".

8. Филипо пхэнда Лэсти: "Дэвла! Сикав амэнди Дадэ тай хутилэла амэндар".

9. Исусо пхэнда лэсти: "Скици вряма Мэ тумэнцар, тай ту на джанэх Манн, Филипо? Ко дыххля Манн, дыххля Дадэ, сости ту пхэнэх: "Сикав амэнди Дадэ?"

10. Чи на патях, со Мэ дэ дэдэ, тай Дадэ дэ Манн? Лава мурэ, савэ дэдумав иумэнди на Пэстар дэдумав: Дадэ, Саво исин дэ Ман, Вов тирэл рындула.

11. Патян Манди, со Мэ дэ Дадэ, тай Дадэ дэ Манн, а коли на кади, Патян Манди пав мурэн рындонен.

12. Чачимага чачимо пхэнав тумэнди: ко патя дэ Манн, тирэла Мурэ рындула, тай будэр лэндар стирэла вад колэ, со Мэ джяв мурэ Дадэстэ.

13. И кала помангэна со-нэ-

будь Дадэстар важ Мур лав, кода стирова, мэк ваздэллэ патив Дадэсти дэ Чавэ.

14. Со на помангэна важ Мур лав, кода Мэ стирова.

15. Кала камэн Ман, прырицарэналэ Мурэ Упхэнимастэ.

Переклад
Миколи Буруцького
та Олени Марчук

Свэнто Бахтало Лав

"Він підбадьорював своїх розгублених друзів: "Хай не тривожиться серце ваше, віруйте у Бога, і в Мене віруйте! У Домі Отця Мого осель багато. А коли б їх і не було, хіба ж Я не сказав би вам: іду приготувати місце вам? І коли відіду і приготую місце вам, знову вернуся і візьму вас до себе, щоб, де Я, і ви були. А куди Я йду, ви знаєте і шлях знаєте".

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свічадо", 1994, ст.153

Поради від Раду Драбаріне клятаре Рада з 7 по 20 грудня

Овен – наразі найважливіше налагодити теплі стосунки з найбільшкими людьми. Можливо, навіть пробачити те, чого ви б ніколи не пробачили. А коли на серці спокійно, можна подумати про зарплатки – вони у найбільшій частині будуть нечестиві. Раджу зробити основні справи саме до 20 грудня. Бо 25-27 можуть виникнути непередбачені ситуації. Що до стану здоров'я – бережіть спину, не перевантажуйтеся.

Телець – добрі новини, компліменти, вигідні пропозиції, але руки вогно дві, а голова взагалі одна! Не намагайтеся охопити все відразу, поберіть себе, проте вигідні умови краще прийняти. Буде нагода проявити себе у незвичній ролі, не комплексуйте, ви це зможете! У особистому житті можливі нові захоплення, та від минулих дитячі нудки. Вибір за вами. Тримайте очі у теплі!

Близнята – внутрішня гармонія інколи здатна повернути сили і здоров'я, а головне – віру в життя. Бути жертвою не завжди добре, це забирає зайві гроші, час та нерви ваших родичів і друзів. Та коли ми робимо те, що нам подобається, – маємо добрий настрій, прибуток та повагу до себе. Дозвольте собі бути щасливими! Нирки – слабе місце у грудні.

Рак – сумнів у власних силах відразу зникнуть, якщо ви озирнетеся навколо – це все зробили саме ви! Матеріальні питання вирішати самі собою, не переймайтеся. Повага з боку колег значно дорожча! Стосунки з молодшими родичами будуть кращі, якщо стати на їхній бік та не приховувати власні почуття. З коханою людиною раджу найбільш часом не конфліктувати – можна тільки захоплюватися!

Лев – на вас іде справжнє "половання". Захистити себе так, щоб не продовжувати конфлікт – ваше завдання. Та без вашого втручання нічого би не зрушилося з місця, а відомо, що "хто веде, того й поганяють". Дуже вдало вирішені ваші проблеми родичів та друзів додають вам авторитету. А якщо радикально змінити свою поведінку, вдатися з себе "вередливе кошенятко", то вас буде привернута увага, а ви виграєте час. Тримайтеся!

Діва – нові цікаві справи потребують багато уваги та часу, проте засмучуватися буде ніколи, і це приємно. Категорично уникайте зайвого фізичного навантаження, нехай працює голова! Оновлення помешкання буде доречним, сприяє гармонії у родині. Щоб Новорічні свята стали відпочинком, краще попрацювати саме тепер. Бережіть печінку, завдяки раціональному харчуванню можна зацікавитися здоров'ям.

Терези – у вас з'являються непогані творчі ідеї, та щоб їх реалізувати знадобляться надійні партнери. Грудень – дуже навантажений місяць, робіть маленькі перепоїмки, не зловживайте кавою та цигарками! Зустріні на високому рівні, взаємні подарунки – все це може бути ще до свята. Сорпризи, які приготували для вас друзі, допоможуть подолати вашу прагматичність. Однак знайдіть час і для обслуговування власної оселі. Трохи турбуватимуть голову та судини.

Скорпіон – доводиться почати до кінця – для вас справа честі. А умови, які вам висувають, мають бути для обох сторін вигідними, інакше нема чого городити. Невеликий ремонт бажано завершити до 20 грудня. Роботу краще не мняти, а от партнерів можна. Увага до родини – святе, будете віддані вдовні. Шкіри захворювання можуть на деякий час загостритися.

Стрілець – з днем народження! Важкий грудень може забезпечити спокійний січень. Вдалими будуть ваші комерційні та фінансові проекти. Важливі зустрічі на слід відкладати на кінці місяця, можна привітати колеги, друзів і родичів. Можливо, міряться ті, намагаються якось упорядкувати своє життя, не плутайте день з ніччю. Знання у хоханні (або хоча б прями), чекають на вас у грудні.

Козеріг – не переживайте за те, чого ще не трапилося. Перемога буде на вашому боці, якщо ваша діяльність буде максимально прозорою. Не біється конкуренції, ви на своєму місці, спокійно продовжуйте працювати. Наявність "доброзичливців" тільки надає вам популярність. Можна бути самими собою не лише у колі друзів. Суглоби – слабе місце, бажано не переохладжуватися.

Водолій – зростає ваш професіоналізм, навчати-ся ніколи не пізно. Кошти, що вкладуються в освіту, завжди приносять величезні "відсотки". Рідні люди підтримають вас. Майнові питання вирішяться вдало, проте грудень – не дуже сприятливий час чоловікам для зміни засобу пересування. Додатковий заробіток буде значно більшим, ніж ви очікували. Можна сміливо та щедро витратити його на подарунки!

Риби – ваші друзі будуть кожну хвилину звертатися до вас по допомогу, але раджу залишити час і на себе. Не дуже бажано давати довгострокові об'явки або виступати гарантом. Приділіть увагу господарським справам, купуйте яку-небудь побутову техніку. Підтримкою для вас можуть стати місцеві органи влади – всі питання, які наразі вас стосуються, вирішуйте вдало. Серце та суглоби потребують додаткової уваги.

РОМАНИЯ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітницького товариства
 Реєстраційне свідоцтво серія KB №5877 від 20.02.2002 р.
 Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м.Будапешт)

Шеф-редактор Аладар АДАМ
 Редактор Євгенія НАВРОЦЬКА

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точністю наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти помилки і скорочувати матеріал.

Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефакс (03122) 61-39-56. E-mail: ry@mail.uzhgorod.ua http://www.romaniya.uz.ua

Видруковано в Ужгородській міській друкарні, вул.Руська, 13. Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 1342.

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

ЧИ Є ЗИМА?

Був холодний осінній ранок. Визирнуло сонце за хмарки, скосячи промінці на землю. Зазирнув один із них у віршу до старої черепахи, розбуdiv її. Виповзла черепашка на луг і неквапливо почала шукати собі снідання.

Звісно, сніданок у черепахи простий: зелені листочки, стеблинки, смачні корінці. Довго й шукати не треба. Ось і сніданок надбала.

Раптом чує – хтось гукає

іі: Доброго ранку, черепахо!

- Добридень, сорокобілобоко, – відказала черепаха. Чого це тебе сюди занесло?

- Летіла і тебе побачила. Новина є. Вже багато пташок утекли від зими, в теплі краї полетіли. Як же ти втєчеш од зими, коли за день і до того дерева не доповзеш?

- Дурниці ти верзеш. Яка там це зима? Звідки вона?

- Як яка? Холодна, з морозами. Коли вся земля вкривається снігом і нема чого їсти.

- Снігом, кажеш, земля вкривається? – перепитала черепаха і похитала головою. – Щось не пригадую такого. Ось скоро тридцять років мені, а ніякого снігу не бачила.

- Невже ніколи не бачила?

- Чи я коли брехала? – образилася черепаха. – Зроду-віку не чула. Недарма всі тебе зуть плетухою.

Сорока образилась і забігла по пеньку.

- Минулого року я на власні очі бачила сніг. Він такий білий-білий і пухкий, м'якийші за мох. А мороз... від нього нікуди не втєчеш, скрізь дошкуляє, навіть лапи мерзнуть. І нічого поїсти. Жаж!

- Не вигадуй, – пробурмотіла черепаха. – Глянь скільки всякої їжі навколо. Куди вона подінеться?

- Ах так! Ну, гаразд, ти вже скоро дізнаєшся, що таке зима, і добре наплачешся! – вигукнула сорока і полетіла до лісу.

Наступного дня, побачивши в лісі ворону, одразу заскреготала:

- Кумасю, ти тільки послухай. Зустріла вчора я на лузі стару черепаху, попереджаю, що цього року буде люта зима. А вона сміється з мене. Каже, що ніякої зими не буває, ніякого снігу.

Подивилася ворона одним оком на сороку і сказала:

- Черепаха просто ніколи не бачила зими. Вона з осені засинає і спить аж до весни.

ЧИ СІ ІВЕНД?

Сас шудро томнак дегегара. Аврі авілас о кгаморо нувері, бангес шутас татіне пре пгув. Дигглас екг цера о татіне анде гропа ке пгури ціцацка (Черепаха), ушгдас ла. Аврі масардья е ціцацка пре мал ай лас те родел песке варесо те хал.

Лако, хабен ке ціцацка просто: зелене патря; е агора ай тиво (корні). Лунгес чі тробуй те родес. Гата аба о хабен.

Гіртелен шушел - варекон ціні лаке:

- Лачи дегегара, ціцацко!

- Лачо дівес, сорокобілобоко, – пгенел е ціцацка.

- Сар ту крате арслан?

- Гуравас ай тут дигглем. Невіне сі. Аба бут чирікля гурайнас кгатаро івенд, анде тате тмема. Сар ту шай нашес кгатаро івенд, кана пала екг дівес джі ко копачи чи гурас?

- Диліне ту вакерес (ворбіс). Саво кадо івенд? Кгатар вов?

- Сар саво шудро, пагоме (мразоса). Кана саворі пгув учардһес пвеса ай най со те хас.

- Івеса, пгенес, е пгув учардһол?

- Пгучел е ціцацка ай разі ле шейреса.

Варесо чи серав касаво. Аба сіго транда берша манге, ай чи соско ів чи дигглем.

- Чачес шога (нігда) чи дигглан?

- Со ме варекана хохававас? – холяйлас е ціцацка.

- Шлога (нігда) анде міро трайо чи шундем. На гіаба саворе тут вчинен (акгарен) чібали.

Сорока холяйлас ай нашлас ке буча (кашт).

- О кукко берш ме пре міре ягга дигглем ів. Вов касаво парно-парно ай ковлі, сар о мохо. Ай о мразо (шудрине), катар лесте чи нашел конік крате, круял шил, ві е піндре пагон. Ай най со те хас. Біда!

- На хохав, – пгенел е ціцацка. – Дигк кеті бут хабен круял. Кай кадо са шувела пес?

- Ах каде! Но, мішто, ту сіго джанеса, со кадо івенд, ай мішто ровеса! – ціне е сорока ай гурайлас андо веш.

Пре кавер дівес, диггел андо веш ла човка (ворона), іокваресте лас те ціпи:

- Кіру, ту фере шун. Аракглем ман араті пре мал ла пгура ціцацкаса пгенав, со кадо берш авла зороло шудро івенд! Ай вов асал мандар. Пгенел, чи соско івенд чи авла, ай чи соско ів.

Диггел е ворона егга яггаса пре сорока ай пгенел лаке:

- Е ціцацка шога (нігда) чи дигглас івенд.

- Вой пре томна совел ай совел джі ко тавасо.

Переклад Аладара Адама

РОМАНИЯ ХАВЕНАТА

КУРЧАТА, ФАРШИРОВАНІ ЗЕЛЕНИМ ГОРОШКОМ

Перемолоти літр вареного зеленого горошку і 1 кг вареної телятини, додати цибулі, 4 ст. ложки вершків, 2 яйця, посолити, поперчити і добре перемишати. Цією масою начинити 4 молоді посолені курчати. Запекати їх у духовці, час від часу поливаючи маслом. Відтак порізати на половинки і полити такою підливою: 1 ст. ложку масла розтерти з 1 ст. ложкою муки, долити склянку бульйону, склянку вершків, усе це перемишати з вареним горошком, додавши 1 ч. ложку цукру.

КАХНІ, ПГЕРДІ ЗЕЛЕНЕ ГОРОШКОСА

Пагерес кувчи кірадо (тадо) зелено горошко ай 1 кірадо гуруваняно мас, шувес кетане пурум, 4 бареря чил, 2 анре, лондряс, пїпейрі ай мішто гаміс. Кадала масаса пгердьярес штарен тернен кахнен. Пекес лен андо бов, кана лєшон опрал шорес чил. Пала кодо чингрес пре допашесте ай шорес опрал панташ 1 барі рой чил розмакгес л 1 бара роєса ареса, шорес кувчи зумін, 1 кувчи чил, са кадо гаміс кірадо горошкоса, і ціні рой гугло.

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

Хочеш правду знати, дитину треба спитати.
 Камес чачіне те джанес, тробуй чгаворестар те пгучес.

Рідний дім – це рідний дім, завжди нам затишно в нім.
 Песко кгер – кадо песко кгер, міддик аменге чендешо анде лесте.

Гарна та хата, що добримми людьми багата.
 Шукар кодо кгер, со лаче барвале маншюнада.

Дім, у який не приходять гості, – могла для господаря.
 Кгер, анде саво чи авен о вендїйга (гості), – мурмунци ле хулаєске.

(евієс - emda))

